

Næringsutvikling og attraktivitet Vestfold

KNUT VAREIDE OG HANNA NYBORG STORM

TF-notat nr. 27/2010

TF-notat

Tittel:	Næringsutvikling og attraktivitet i Vestfold
TF-notat nr:	27/2010
Forfatter(e):	Knut Vareide og Hanna Nyborg Storm
Dato:	20. desember 2010
Gradering:	Åpen
Antall sider:	54
Framsidedfoto:	
ISBN:	978-82-7401-390-2
ISSN:	1891-053X
Pris:	160,-
	Kan lastes ned gratis som pdf fra telemarksforskning.no

Prosjekt:	Attraktivitet langs tre dimensjoner
Prosjektnr.:	20100820
Prosjektleder:	Knut Vareide
Oppdragsgiver(e):	Vestfold fylkeskommune

Resymé:

Dette notatet er en analyse av næringsutvikling og attraktivitet i Vestfold. Først beskrives utviklingstrekk i Vestfold med hensyn til befolkning og arbeidsplasser. Deretter beskrives utvikling i næringslivet gjennom NæringsNM, som måler nyetablering, vekst og lønnsomhet i næringslivet. I den siste delen av notatet presenterer vi to modeller for å analysere attraktivitet. Attraktivitetsbarometeret, som vi tidligere har utviklet, er en metode for å måle attraktivitet som bosted. Dernest presenterer vi en nyutviklet analysemodell som vi har kalt Attraktivitetspyramiden. Attraktivitetspyramiden er en helhetlig modell hvor regioners utvikling forklares av tre typer attraktivitet. Det er attraktivitet som bosted, attraktivitet som besøkssted og attraktivitet for bedrifter i basisnæringer.

Telemarksforskning, Boks 4, 3833 Bø i Telemark. Org. nr. 948 639 238 MVA

Forord

Denne rapporten er dels en videreføring av tidligere næringsanalyser, og dels en helt ny analysemetode kalt Attraktivitetspyramiden.

Utviklingen i Vestfold blir i denne rapporten beskrevet i fire kapitler. I de tre første kapitlene vil en kjenne igjen tema og indikatorer fra tidligere næringsanalyser. Først ser vi på utviklingen med hensyn til befolkning og arbeidsplasser. Deretter beskrives utviklingen i næringslivet gjennom NæringsNM. Attraktivitetsbarometeret i kapittel 3 beskriver steders attraktivitet for bosetting.

I det siste kapitlet i rapporten presenterer vi for første gang en ny analysemetode for å forklare vekst og nedgang i regioner: Attraktivitetspyramiden.

Attraktivitetspyramiden handler om at steders utvikling er et resultat av stedenes attraktivitet på tre områder: Attraktivitet for bedrifter i basisnæringer, attraktivitet for besøk og attraktivitet som bosted. Vestfold har blitt analysert med hensyn til sin attraktivitet på disse tre områdene.

Oppdragsgiver for denne analysen er Vestfold fylkeskommune.

Metodeutviklingen til Attraktivitetspyramiden er delvis finansiert av Oslofjordfondet, som har som formål å styrke forskning for regional innovasjon og utvikling.

Bø, 29. 12 2010

Knut Vareide
Prosjektleder

Innhold

1. Befolkning og arbeidsplasser	7
1.1 Arbeidsplasser	11
2. NæringsNM	18
3. Attraktivitetsbarometeret	32
3.1 Hva forklarer bostedsattraktivitet?.....	34
4. Attraktivitetspyramiden	37
4.1 Besøksnæringer.....	39
4.2 Basisnæringer	41
4.3 Bosted	43
4.4 Profiler	43
4.5 Attraktivitet og utvikling.....	47
4.6 Samlet attraktivitet	50
4.7 Samlet attraktivitet for fylkene.....	51
4.8 Samlet attraktivitet for regionene	52
4.9 Samlet attraktivitet i kommunene.....	53

Sammendrag

Denne rapporten er en analyse av næringsutvikling og attraktivitet i Vestfold. Første del tar for seg de generelle utviklingstrekkene med hensyn til befolkning, arbeidsplasser og næringsliv.

Deretter har vi analysert Vestfolds attraktivitet for bosted, bedrifter og besøk.

Vestfold har hatt befolkningsvekst i hvert eneste år de siste 50 årene. Befolkningsveksten har pleid å være høyere enn veksten på landsbasis, men i de siste seks årene har befolkningsveksten i Vestfold vært lavere enn på landsbasis. Dermed har Vestfolds andel av Norges befolkning begynt å synke. Årsaken til det er at netto innflytting til Vestfold har blitt redusert de siste årene. Det er fremdeles netto innflytting til Vestfold, men mye lavere enn tidligere.

Arbeidsplassveksten i Vestfold har vært ganske lik veksten på landsbasis de siste ti årene. Vestfold fikk imidlertid en sterkere nedgang i antall arbeidsplasser i næringslivet enn de fleste fylkene i 2009. Bare Østfold fikk sterkere nedgang dette året. Det kan se ut til at finanskrisen har fått sterkere virkning på Østlandet enn i de andre landsdelene.

Bedriftenes utvikling analyseres i NæringsNM, som måler bedriftenes lønnsomhet, vekst og nyetableringer. Næringslivet i Vestfold gjorde det svært bra i NæringsNM i 2000 og 2001 da Vestfold var blant de tre beste fylkene. Etter det har resultatene ikke vært så gode. I 2009 er Vestfold nummer åtte av de 19 fylkene. Vestfold skårer ganske bra for lønnsomhet og nyetableringer, men svakt for vekst dette året.

Attraktivitetsbarometeret, som måler regionens tiltrekningskraft på innflyttere etter at det er korrigert for virkningen av arbeidsplassveksten, viser at regionene i Vestfold er attraktive som bosteder. Nesten alle kommunene i Vestfold har vært attraktive som bosted. Dette har gitt vekstimpulser til fylket, og ført til vekst i lokale næringer og i kommunal sektor.

I siste del av denne rapporten ser vi på attraktivitet langs de tre dimensjonene besøk, bedrifter og bosetting.

Byene i Vestfold er i stor grad basert på besøksnæringer. Særlig Tønsberg, men også Sandefjord og Larvik, er besøksmagneter for sine regioner. Som helhet er Vestfold ikke spesielt rettet mot besøksnæringer.

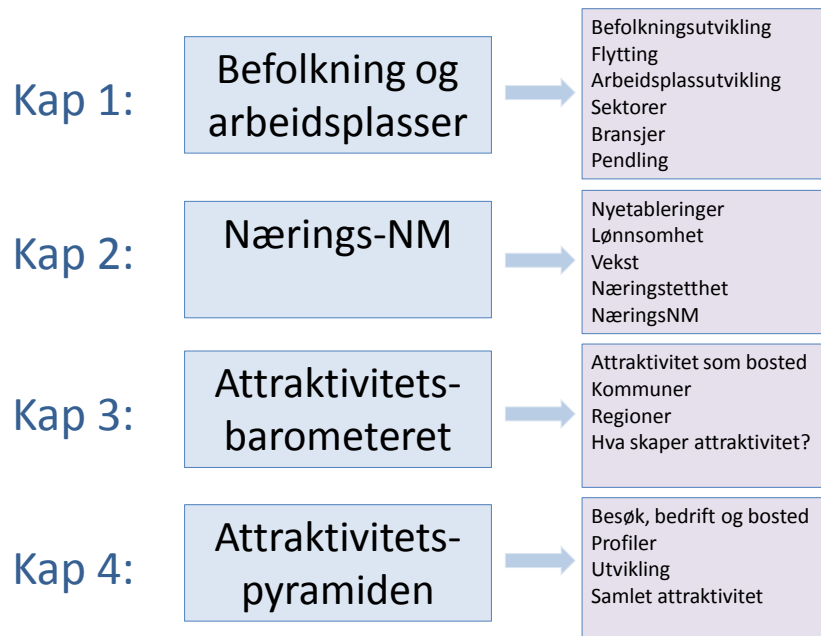
Regionene i Vestfold har balanserte profiler, der de er omtrent like mye rettet mot alle de tre attraktivitetsdimensjonene.

Utviklingen i Vestfold har vært ganske gjennomsnittlig når det gjelder bedrifts- og besøksattraktivitet de siste ti årene. Noen kommuner skiller seg imidlertid ut positivt. Tjøme og Stokke har spesielt sterk vekst i besøksattraktivitet, mens Stokke også har hatt spesielt sterk bedriftsattraktivitet.

Samlet sett kommer likevel Vestfold svært godt ut, på grunn av sin høye bostedsattraktivitet. Vestfold er nummer tre av fylkene når det gjelder samlet attraktivitet de siste ti årene. Dette er i tråd med befolkningsveksten i fylket. Siste års utvikling i næringslivet har imidlertid ikke vært positiv. Dette kan være et forbigående fenomen etter finanskrisen. I så fall vil veksten ta seg opp igjen. Den høye bostedsattraktiviteten i fylket gir kontinuerlig sterke vekstimpulser, og dermed vil Vestfold har gode forutsetninger for fortsatt vekst.

Innledning

Denne rapporten er bygd opp i fire hovedkapitler som har som hensikt å beskrive næringsutvikling og attraktivitet i Vestfold.

Figur 1: Rapportens innhold.

I det første kapitlet presenteres statistikk over hovedtrekkene i befolkningsutviklingen og utviklingen av arbeidsplassene. Dette er de aller viktigste størrelsene for beskrivelse av regional utvikling.

I kapitlet om NæringsNM analyseres næringslivets utvikling på bakgrunn av nyetableringer, lønnsomhet og vekst. Dette er tre faktorer som til sammen gir en pekepinn på hvor godt næringslivet i regionene gjør det sammenliknet med næringslivet i andre regioner. Regioner som gjør det godt i NæringsNM har en tendens til også å ha høyere vekst i antall arbeidsplasser, men det finnes unntak.

Attraktivitetsbarometeret, som blir beskrevet i kapittel 4, har til hensikt å måle attraktiviteten som bosted i kommuner og regioner. Me-

toden er basert på nettoflyttingen. Noen steder trekker til seg mer innflytting enn arbeidsplassveksten tilsier, og slike steder vil få vekst på grunn av høy bostedsattraktivitet.

I det siste kapitlet presenterer vi en ny modell kalt Attraktivitetspyramiden. I denne modellen defineres tre typer attraktivitet: Attraktivitet som bosted, attraktivitet for besøkende og attraktivitet for bedrifter. Attraktivitetspyramiden er en modell for å forklare hvorfor noen steder vokser, mens andre har nedgang. Attraktivitetspyramiden vil dermed gi analyser og forklaringer på den utviklingen som blir presentert i det første kapitlet om befolkning og arbeidsplasser. Attraktivitetspyramiden er også et verktøy for å utvikle strategier for steds utvikling.

1. Befolkning og arbeidsplasser

I dette kapitlet skal vi beskrive hovedtrekk i befolkningsutviklingen og arbeidsplassutviklingen¹. Befolkningsutviklingen i en region vil være et resultat av den samlede utviklingen i en region. En positiv befolkningsutvikling skaper vekst, men befolkningsveksten kan også være et barometer for at regionen er i en positiv utvikling. Regioner som har god næringsutvikling og som er gode bosteder, vil få en positiv befolkningsutvikling. Vekst i arbeidsplasser har tradisjonelt vært det viktigste virkemidlet for å få til vekst i folketallet. Vekst i arbeidsplasser er også et mål i seg selv for de fleste regioner.

Befolkningsutviklingen i Vestfold

Folketallet i Vestfold har økt jevnt siden 50-tallet. I 1951 bodde det 142 743 personer i Østfold, men dette var steget til 231 286 ved inngangen av 2010. Befolkningsveksten var spesielt sterk på 50- og 60-tallet, men det har vært en jevn økning de siste seksti år.

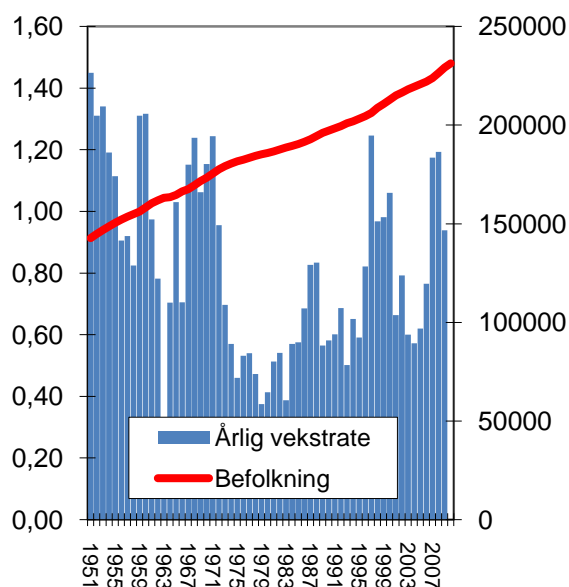
Folketallet i Østfold økte med 2 152 personer i 2009. Befolkningsveksten tilsvarte 0,9 prosent av folketallet. Befolkningsveksten i 2009 var litt svakere enn i 2008, da det var en vekst på 1,2 prosent.

Andel av befolkningen

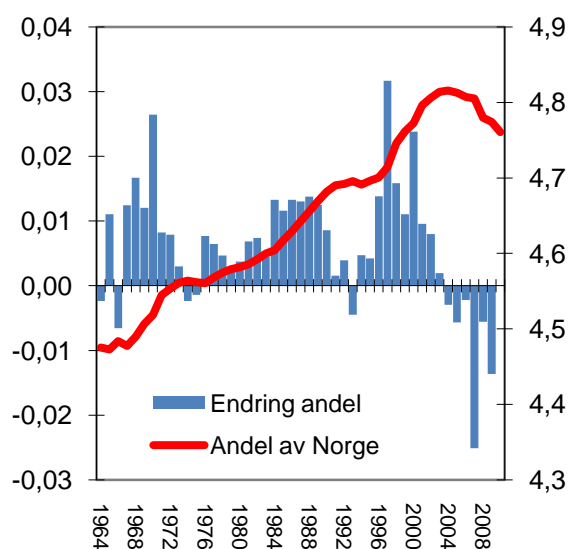
En annen måte å måle folketallsutviklingen, er å se på et områdes andel av befolkningen på landsbasis. Befolkningen i Norge har økt i hele perioden, slik at et område med stabil befolkning vil få en stadig mindre andel av befolkningen.

Fra 1964 og fram til 2004 har Vestfolds andel økt. Den økte sterkt på slutten av 90-tallet og begynnelsen av 2000-tallet, men har de siste årene hatt nedgang flere år på rad. Tidligere har det bare vært enkelte år med nedgang, mens den langsiktige trenden har vært oppgang. De siste seks årene er et brudd i denne trenden.

Vestfolds befolkning utgjorde midt på 1960-tallet omtrent 4,5 prosent av den totale befolkningen, mens den i 2010 var økt til 4,8 prosent.

Figur 2: Folketallet (høyre akse) og årlige vekstrater i prosent (venstre akse) for Vestfold.

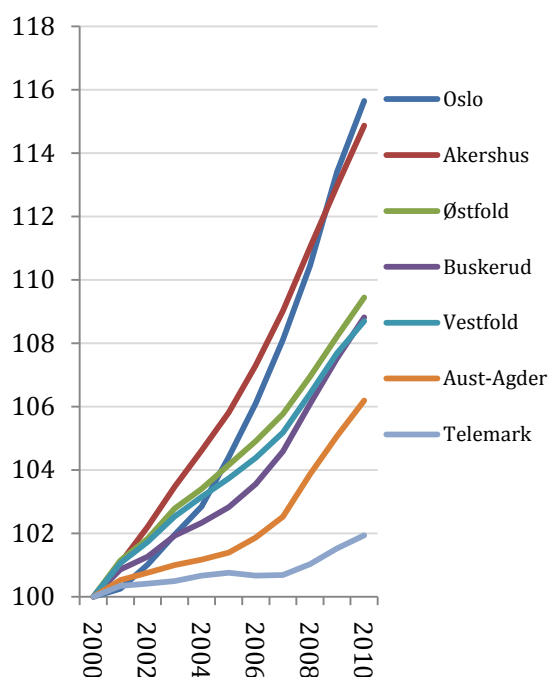
Figur 3: Vestfolds andel av befolkningen i Norge i prosent (høyre akse), samt årlige endringer i denne andelen (venstre akse).

Vestfold sammenliknet med andre fylker

Vestfold har hatt omtrent lik utvikling som Østfold og Buskerud. Disse har økt befolkningen med rundt ni prosent siden 2000. Denne veksten er omtrent som landsgjennomsnittet, og de tre fylkene beholder sine andeler av folketallet i landet.

Oslo og Akershus har hatt sterkest vekst, og har økt befolkningen med rundt 15 prosent. Fylkene sentralt på Østlandet har best utvikling. Fylkene nærmest Oslo får vekstimpulser derfra.

Aust-Agder har lavere vekst enn Vestfold, mens Telemark har lavest vekst. Telemark har bare hatt en vekst på to prosent siden 2000.

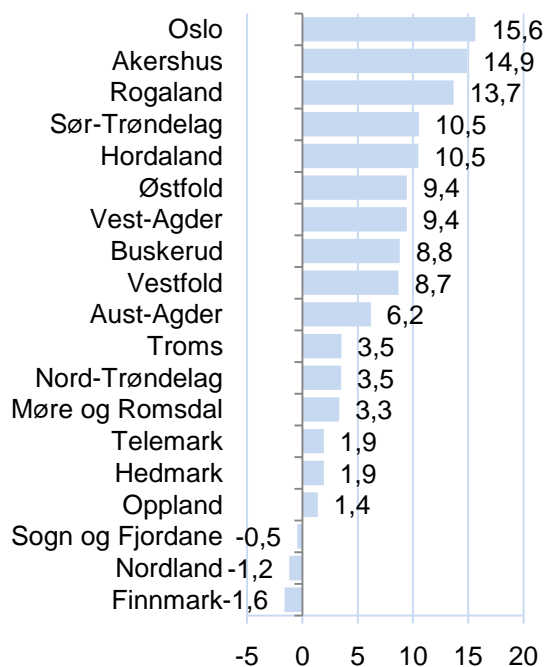
Figur 4: Befolkningsutviklingen i Vestfold og nabofylker, indeksert slik at nivået i 2000=100.

Befolkningsvekst i fylkene

I figur 5 ser vi en oversikt over veksten i alle fylkene fra 2000 til 2010.

Oslo og Akershus har hatt den sterkeste veksten. Vi skal senere se at dette er et område som har vært attraktivt for bosetting. Rogaland har hatt den tredje høyeste veksten. Befolkningsveksten i Rogaland synes å komme av en sterk næringsutvikling og vekst i antall arbeidsplasser.

Vestfold havner akkurat på midten blant fylkene, som niende beste fylke. Vestfold har hatt en befolkningsvekst på 8,7 prosent siden 2000.

Figur 5: Befolkningsveksten i fylkene fra 2000 til 2010.

Befolkningsendringer, dekomponert for Vestfold

I figur 6 er befolkningsendringene i Vestfold i årene 2000-2009 brutt ned på fødselsoverskudd, som er antall fødte minus døde, netto innenlands flytting og netto innvandring fra utlandet.

Vi kan se at Vestfold har fått positive bidrag fra alle komponentene de siste årene.

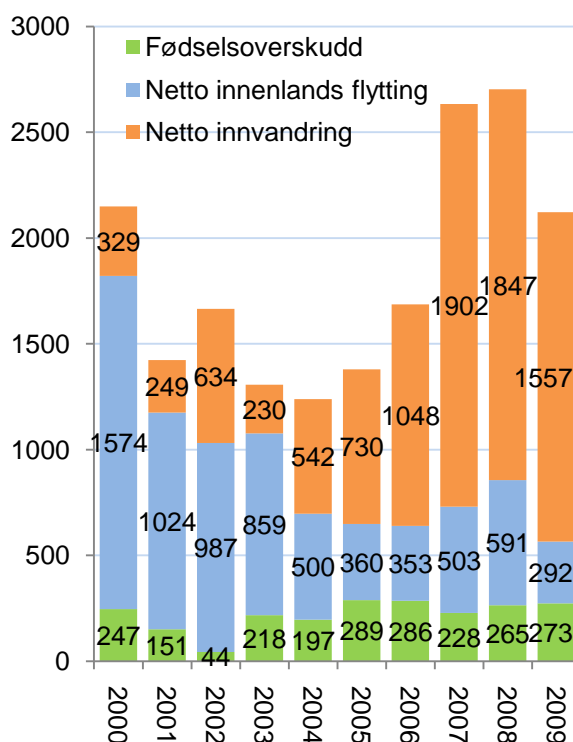
Fødselsbalansen har vært positiv, og det har blitt født mellom 200 og 300 flere i Vestfold enn det har dødd de siste årene.

Nettoflyttingen har også vært positiv alle år, men den er blitt redusert i løpet av perioden. I 2000 flyttet 1 574 flere personer inn til Vestfold enn ut, mens nettoinnflyttingen i 2009 bare var på 292 personer. I samme periode har innvandringen blitt betydelig større. De siste fire årene har mellom 1000 og 2000 innvandret i netto til Vestfold. Nedgangen i nettoflytting har dermed blitt kompensert for av økningen i innvandring.

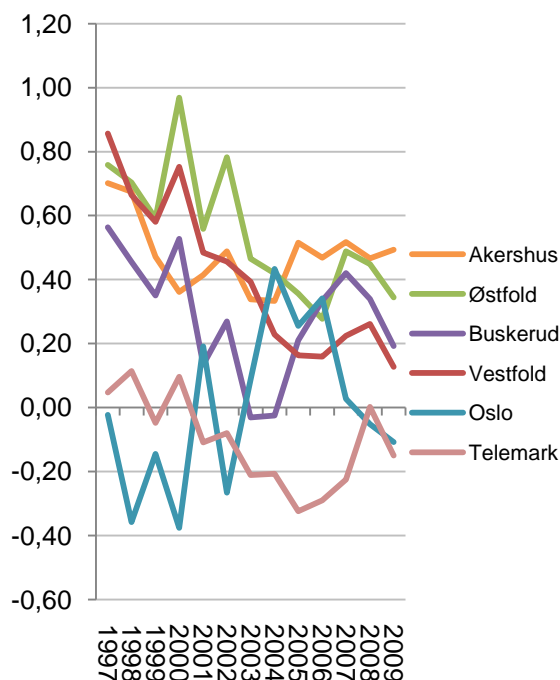
Nettoflytting i Vestfold

Figur 7 viser nettoflyttingen i Vestfold og nabofylkene fra 1997 til 2009. Som vi så av forrige figur, har nettoflyttingen i Vestfold blitt redusert de siste årene. I 1997 var nettoflyttingen i Vestfold høyest, men i 2009 har Akershus, Østfold og Buskerud gått forbi Vestfold. Oslo hadde høyere nettoflytting enn Vestfold i 2004, 2005 og 2006, men har hatt lav nettoflytting de fleste andre år i perioden. Telemark har hatt lav nettoflytting i hele perioden.

Felles for både Vestfold, Buskerud, Akershus og Østfold er at de har deler som er ganske nær Oslo, og drar nytte av at den funksjonelle Osloregionen gradvis eser utover.

Figur 6: Fødselsoverskudd, netto innvandring og netto innenlandsk flytting i årene 2000-2009 i Vestfold. Antall personer.

Figur 7: Nettoflytting innenlands i prosent av folketallet i perioden 1997-2009 for Vestfold og nabofylker.

Regionale variasjoner

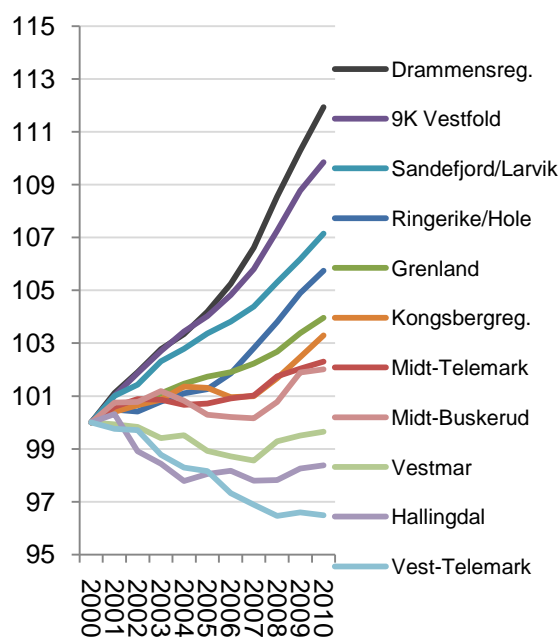
Figur 8 viser utviklingen i regionene i BTV. Her ser vi at det bare er Drammensregionen som har hatt høyere vekst enn regionene i Vestfold. 9K Vestfold har hatt ti prosent vekst fra 2000 til 2010, mens Sandefjord/Larvik har hatt sju prosent vekst. De andre regionene i Buskerud og i Telemark har lavere vekst. Igjen ser vi at det er regionene nærmest Oslo som har hatt høyest vekst. Vestmar, Hallingdal og Vest-Telemark har hatt nedgang i folketallet.

Variasjon mellom kommuner

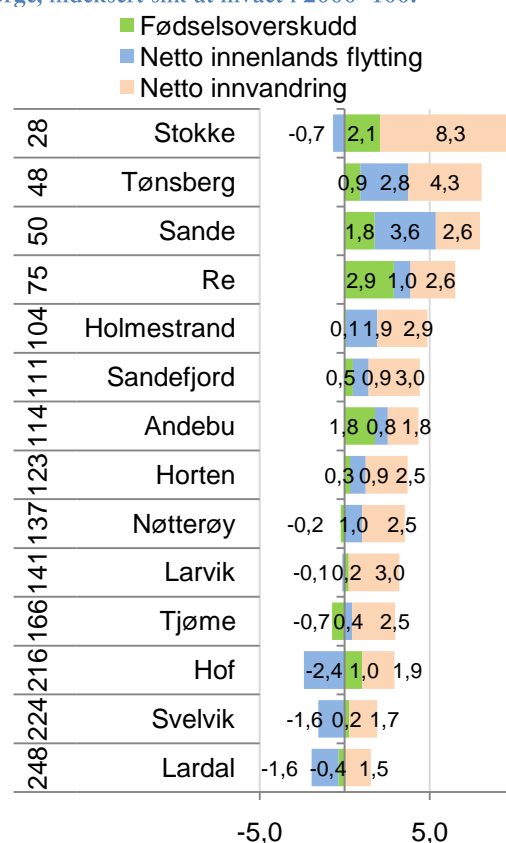
Stokke er den kommunen i Vestfold som har hatt sterkest vekst. Av alle 430 kommuner i landet, kommer Stokke på 28. plass når det gjelder befolkningsvekst i perioden 2005-2010. Veksten kommer først og fremst som en følge av en sterk innvandring. Netto innvandring har bidratt til en vekst på 8,3 prosent av folketallet siden 2005.

Tønsberg og Sande har også hatt sterk vekst, og kommer på plass 48 og 50 den siste femårsperioden. Disse to har hatt høyest innflytting relativt til folketallet i Vestfold. Sande har økt folketallet med 3,6 prosent gjennom netto innflytting, og Tønsberg har økt folketallet med 2,8 prosent.

Bare fire kommuner har hatt netto utflytting i Vestfold. Selv om Stokke er den kommunen med sterkest vekst, har de tapt befolkning gjennom netto utflytting. De tre andre kommunene er de med lavest vekst; Lardal, Svelvik og Hof. Disse tre kommunene er også de eneste som har hatt lavere vekst enn det som er middels for norske kommuner. Avstanden opp til midten er imidlertid ikke stor. Dette viser hvordan Vestfold samlet sett har hatt god befolkningsutvikling.

Figur 8: Utvikling av folketallet i regionene i BTV og i Norge, indeksert slik at nivået i 2000=100.

Figur 9: Befolkningsendringer i kommunene i Vestfold i perioden 2005-2010, dekomponert i prosent av folketallet. Tallene til venstre viser rangering blant landets 430 kommuner.

Arbeidsplasser

Nest etter befolkningsutviklingen, er arbeidsplassutviklingen den viktigste faktoren i regional utvikling. Arbeidsplassvekst er ofte et mål i seg selv, men har også tradisjonelt vært et viktig virkemiddel for å få en god befolkningsutvikling.

Arbeidsplassutvikling i Vestfold

Antall arbeidsplasser i Vestfold har utviklet seg svært likt som utviklingen i Norge som helhet.

Fram til 2008 hadde Vestfold litt bedre arbeidsplassvekst enn Norge. Fra 2008 til 2009 sank antall arbeidsplasser i hele landet, men Vestfold fikk en sterkere nedgang enn landsgjennomsnittet.

Veksten i antall arbeidsplasser i perioden 2000 til 2009 var 9,9 prosent for Vestfold, mot 10,4 prosent for Norge.

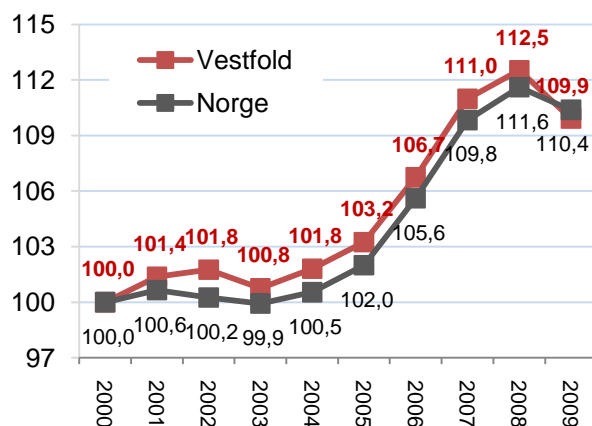
Utviklingen i fylkene

Rogaland har hatt den klart sterkeste veksten i antall arbeidsplasser de siste fem årene, med en årlig vekstrate på 3,2 prosent. Dernest følger Hordaland med en årlig vekstrate på 2,5 prosent de siste fem årene.

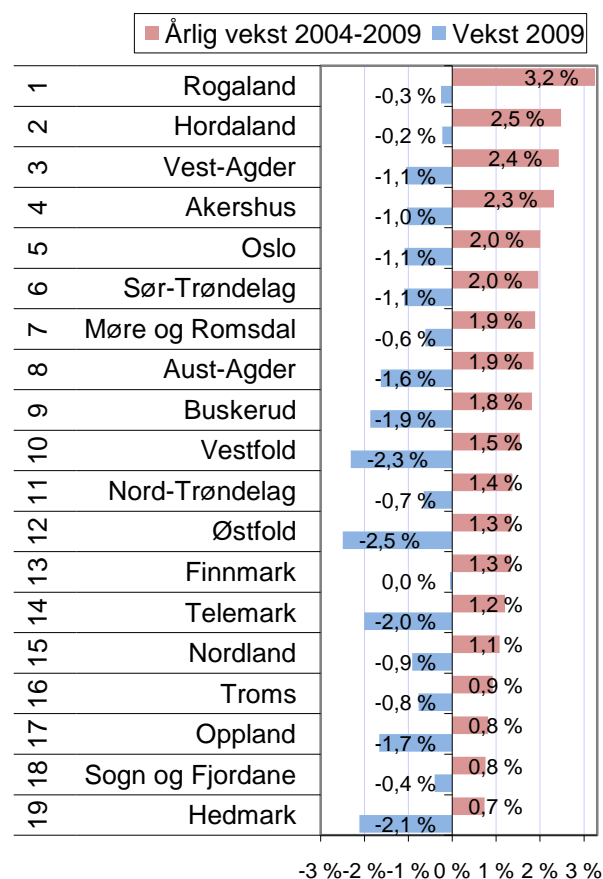
Den årlige vekstraten i antall arbeidsplasser i Vestfold har vært på 1,5 prosent de siste fem årene. Det er så vidt under middels av fylkene.

I 2009 fikk samtlige fylker en nedgang i antall arbeidsplasser. Finnmark hadde minst nedgang, mens Østfold fikk sterkst nedgang. De seks fylkene med sterkst nedgang er alle på Østlandet.

Nedgangen i Vestfold ble på 2,3 prosent. Det er bare Østfold som hadde sterkere nedgang i 2009.

Figur 10: Utvikling i antall arbeidsplasser i Vestfold og Norge i perioden 2000-2009, indeksert slik at nivået i 2000=100.

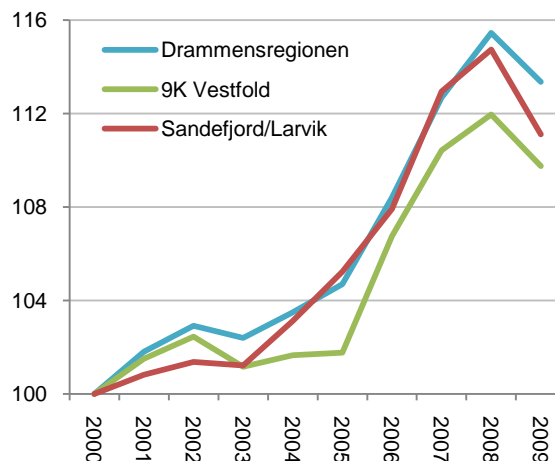
Figur 11: Vekst i antall arbeidsplasser i 2009, samt gjennomsnittlig vekstrate siste fem år. Tallene til venstre viser rangering blant fylkene siste fem år.

Arbeidsplasser regioner

Sandefjord/Larvik har hatt litt bedre arbeidsplassvekst enn 9K Vestfold fra 2000 til 2009.

Forskjellen er ikke særlig stor. Sandefjord/Larvik har hatt en samlet vekst i perioden på 11,1 prosent, mens 9K Vestfold har hatt en vekst på 9,8 prosent.

Drammensregionen har hatt sterkest vekst de siste årene, med 13,4 prosent.

Figur 12: Utviklingen i antall arbeidsplasser i regionene i Vestfold, indeksert slik at nivået i 2000=100.

Arbeidsplasser kommuner

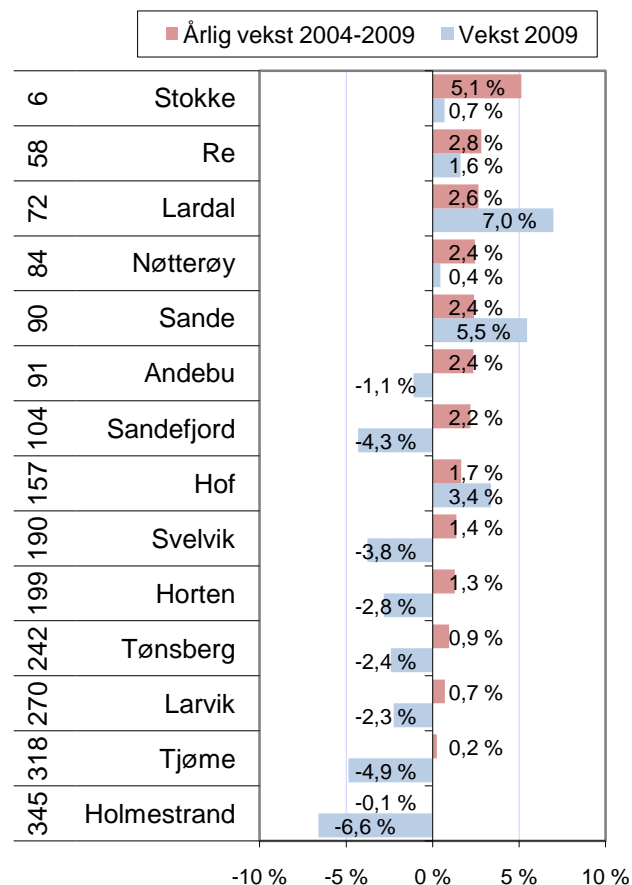
Stokke har hatt klart høyest vekst i antall arbeidsplasser av kommunene i Vestfold de siste fem årene. Stokke har hatt en årlig vekstrate på 5,7 prosent.

Kommuner som Re, Lardal, Nøtterøy, Sande og Andebu har også hatt sterk vekst i antall arbeidsplasser, med årlige vekstrater på mellom 2,4 og 2,8 prosent.

Sandefjord har hatt sterkest vekst blant byene de siste fem årene, men hadde en sterk nedgang fra 2008 til 2009.

Tønsberg og Larvik har hatt forholdsvis svak vekst de siste årene.

Holmestrand har færre arbeidsplasser i 2009 enn fem år tidligere, etter å ha hatt en nedgang på hele 6,6 prosent det siste året.

Figur 13: Vekstrate i 2009, samt årlig vekstrate siste fem år for kommunene i Vestfold. Tallene til venstre viser rangering blant landets 430 kommuner siste fem år.

Privat og offentlig sektor

Arbeidsplasser i privat og offentlig sektor utvikler seg forskjellig. Ofte er utviklingen motsatt, fordi staten driver motkonjunkturpolitikk. Offentlig og privat sektor konkurrerer også i det samme arbeidsmarkedet.

De økonomiske konjunktorene kan i stor grad avleses av veksten i antall arbeidsplasser i privat sektor. Fra 2003 til 2008 var det en sterk vekst. I 2009 kan vi se effekten av finanskrisen, med en sterk nedgang i antall arbeidsplasser i privat sektor. Antall offentlige arbeidsplasser økte sterkt i 2009, som følge av at staten økte sine utgifter for å unngå sterk vekst i arbeidsledigheten.

Utviklingen i antall arbeidsplasser i Vestfold er svært lik utviklingen på landsbasis, også når vi splitter opp i private og offentlige arbeidsplasser.

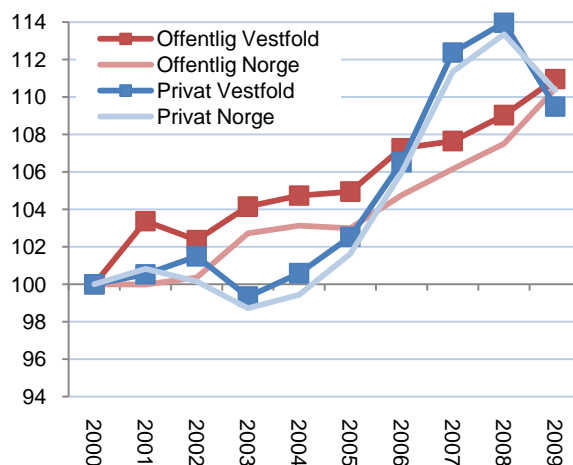
Endringer i privat og offentlig sektor

I figur 15 har vi vist antall arbeidsplasser i ulike bransjer i offentlig og privat sektor, samt endringene fra 2000 til 2009.

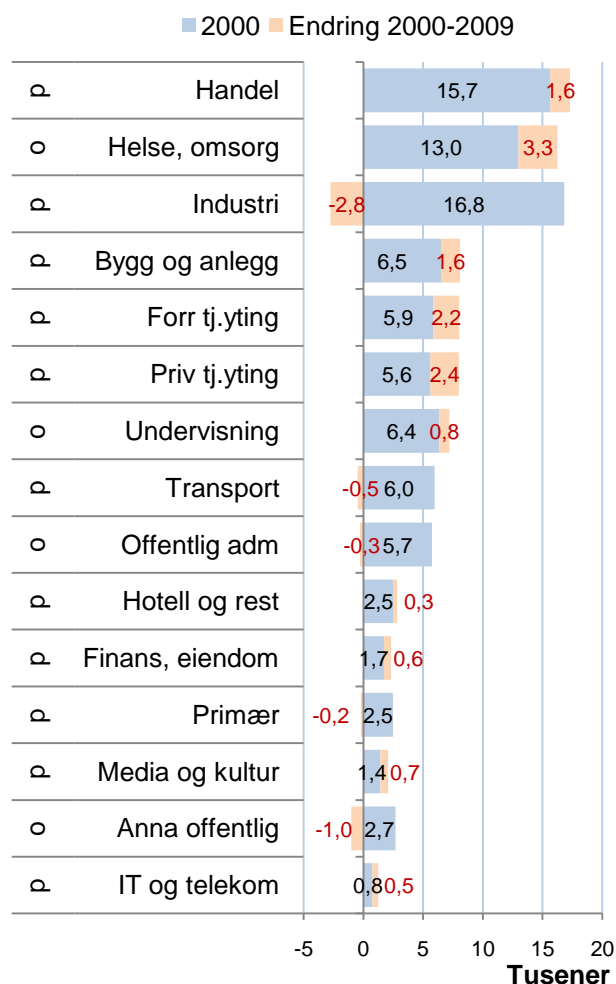
Industrien var største bransje i Vestfold i 2000. Det forsvant 2 800 arbeidsplasser i industrien fra 2000 til 2009. I 2009 er handel største bransje, mens offentlig helse og omsorg er nest største bransje.

Offentlig helse og omsorg har hatt den største veksten i antall arbeidsplasser, foran privat og forretningsmessig tjenesteyting.

Vi kan se at bransjer som IT, media og finans og eiendom har høy prosentvis vekst, men at det fremdeles er forholdsvis få arbeidsplasser i disse bransjene.

Figur 14: Utvikling i antall arbeidsplasser i privat og offentlig sektor i Vestfold og Norge i perioden 2000-2009, indeksert slik at nivået i 2000=100.

Figur 15: Antall arbeidsplasser (1000) i 2000 og endringene fra 2000 til 2009 i Vestfold. P eller O til venstre angir om det er privat eller offentlig sektor.

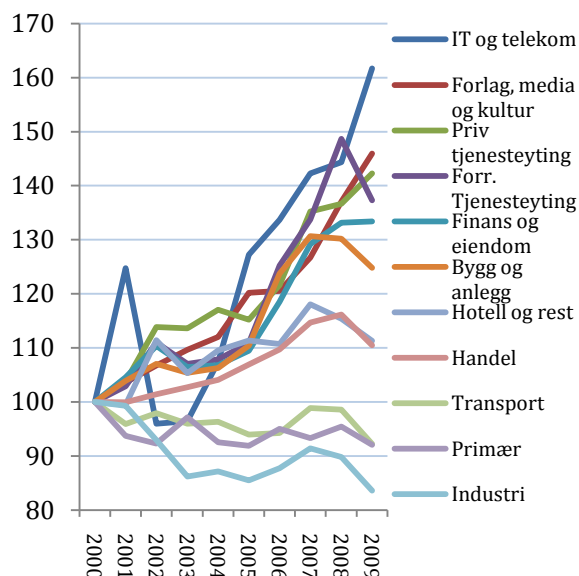
Utvikling bransjer

Bransjenes utvikling i Vestfold har vært ganske forskjellig, som vist i figur 16.

IT og telekom har høyest prosentvis vekst av bransjene i Vestfold, med en vekst på over 60 prosent.

Forlag, media og kultur, privat og forretningsmessig tjenesteyting har også hatt sterk vekst på omtrent 40 prosent de siste ti årene.

Bransjene transport, primærnæringer og industri gikk tilbake. Nedgangen i industrien har vært 16,4 prosent de siste ti årene.

Figur 16: Utviklingen i de ulike bransjene i privat sektor i Vestfold, indeksert slik at nivået i 2000=100

Relativ utvikling i bransjer

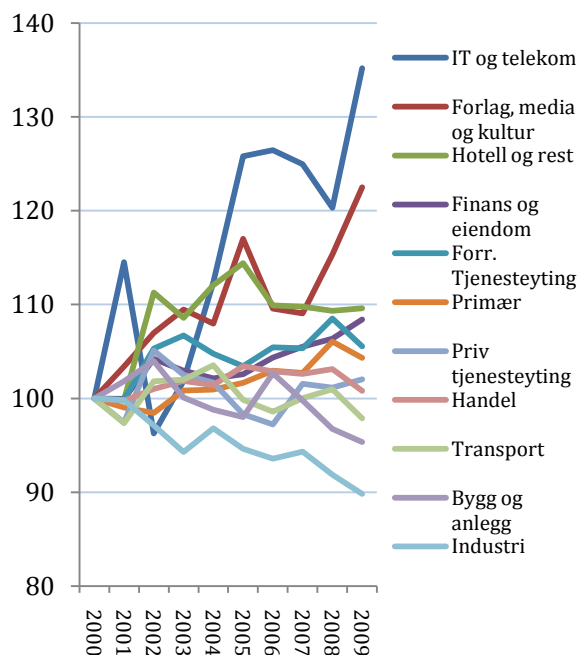
Hvilke bransjer som vokser eller synker er ofte ganske likt over hele landet. Det kan derfor også være interessant å se den relative veksten, som vist i figur 17. Her er bransjenes indeks i Vestfold sett i forhold til bransjenes indeks på landsbasis.

Vi ser at IT og telekom har hatt en sterk vekst, også i forhold til veksten på landsbasis.

Forlag, media og kultur vokser også langt raskere i Vestfold enn på landsbasis.

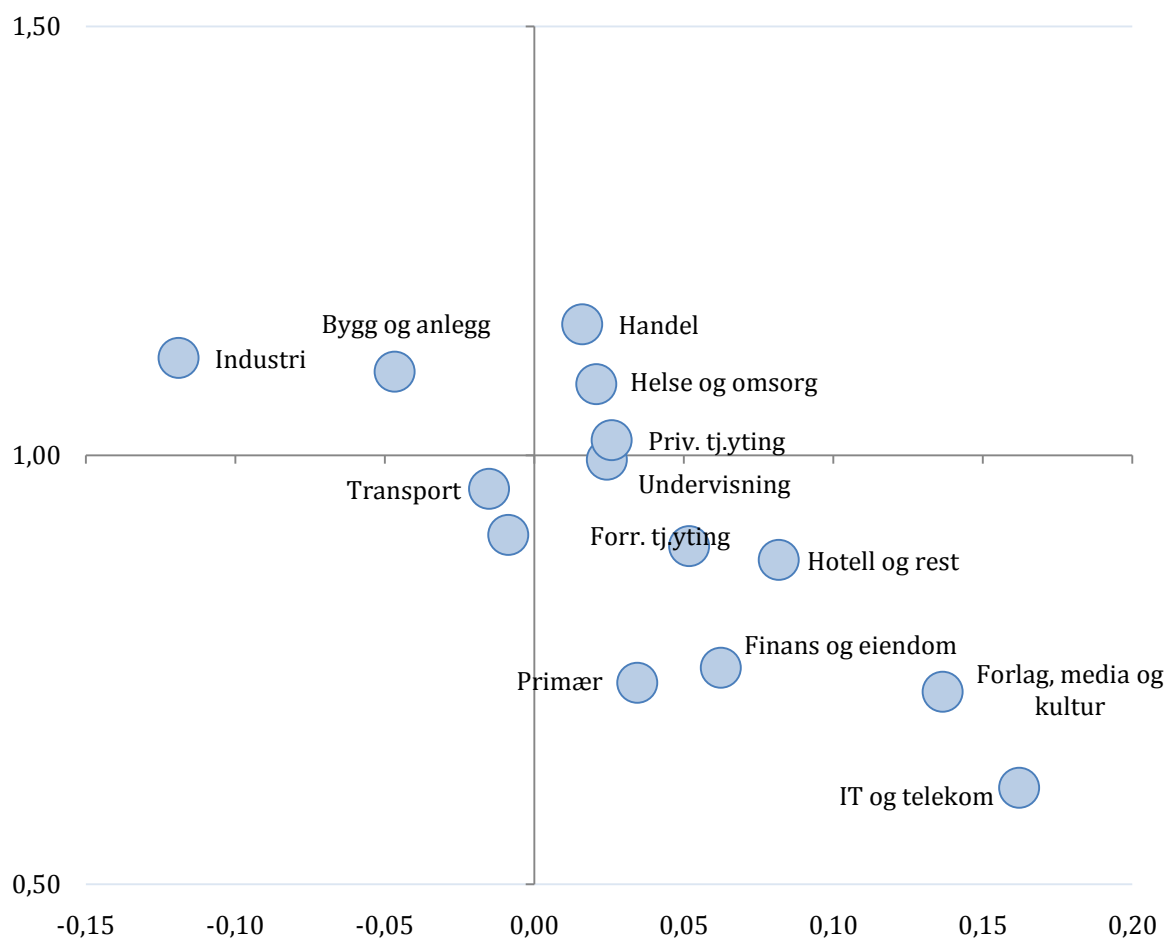
Mange bransjer i Vestfold har litt bedre vekst enn på landsbasis.

Vestfold er taper når det gjelder industri, bygg og anlegg og transport. Her har nedgangen i Vestfold vært sterkere enn nedgangen i resten av landet. Nedgangen i industrien i Vestfold er mer enn ti prosentpoeng sterkere enn industrinedgangen på landsbasis.

Figur 17: Utviklingen i de ulike bransjene i privat sektor i Vestfold, indeksert slik at nivået i 2000=100, og senere målt relativt til utviklingen i tilsvarende bransje i Norge.

Lokaliseringskvotienter

Figur 18: Lokaliseringskvotient og endring fra 2000 til 2009 for bransjer i Vestfold.

Lokaliseringskvotienten (LQ) forteller om en bransje er mer representert i en region enn for landet ellers. LQ beregnes ved å finne bransjens andel av samlede arbeidsplasser i regionen, og deretter dele på bransjens andel av antall arbeidsplasser i Norge. Dersom LQ er lik 1, har bransjen den samme andelen i regionen som landsgjennomsnittet. Er andelen over 1 har regionen forholdsvis mye av den aktuelle bransjen.

I Vestfold har bransjer som industri, bygg og anlegg, handel, helse og omsorg og privat tjenesteyting LQ over 1. Dette er dermed bransjer det er forholdsvis mye av. Industrien taper imidlertid stort i forhold til industrien i resten av landet. Bygg og anlegg taper også i forhold til resten av landet.

Vestfold har forholdsvis lite av bransjer som IT, media og kultur, og finans og eiendom. Dette er bransjer som øker raskere i Vestfold enn i resten av landet, men det er langt igjen før disse bransjene har samme andel av arbeidsplassene i Vestfold som i resten av landet. Dette er også bransjer som det er mye av i Oslo, og hvor landsgjennomsnittet blir dratt mye opp av hovedstaden.

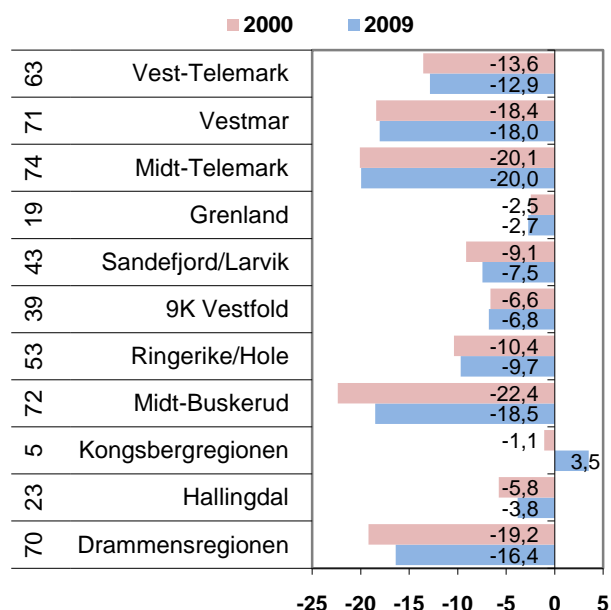
Vestfold har også ganske god utvikling i hotell og restaurant i forhold til resten av landet. LQ er under 1, som viser at Vestfold har forholdsvis lite av hotell og restaurant, men veksten er høy.

Pendling i regionene

Nettopendlingen til en region forteller om det er flere eller færre arbeidsplasser enn sysselsatte.

Ettersom Oslo har et stort overskudd på arbeidsplasser, har de fleste andre regionene på Østlandet underskudd på arbeidsplasser og netto utpendling. Et unntak er Kongsbergregionen, som har netto innpendling i 2009.

Både Sandefjord/Larvik og 9K Vestfold har netto utpendling i 2009, med henholdsvis 7,5 og 6,8 prosent av samlet sysselsetting. Det er omtrent som middels av regionene. Sandefjord/Larvik har redusert utpendlingen en del siden 2000. Det betyr at antall arbeidsplasser har økt mer enn befolkningen.

Figur 19: Nettopendling i prosent av sysselsatte i regionene i BTV i 2000 og 2009. Rangering blant landets 83 regioner mht nettopendling er vist helt til venstre.

Nettopendling i kommunene

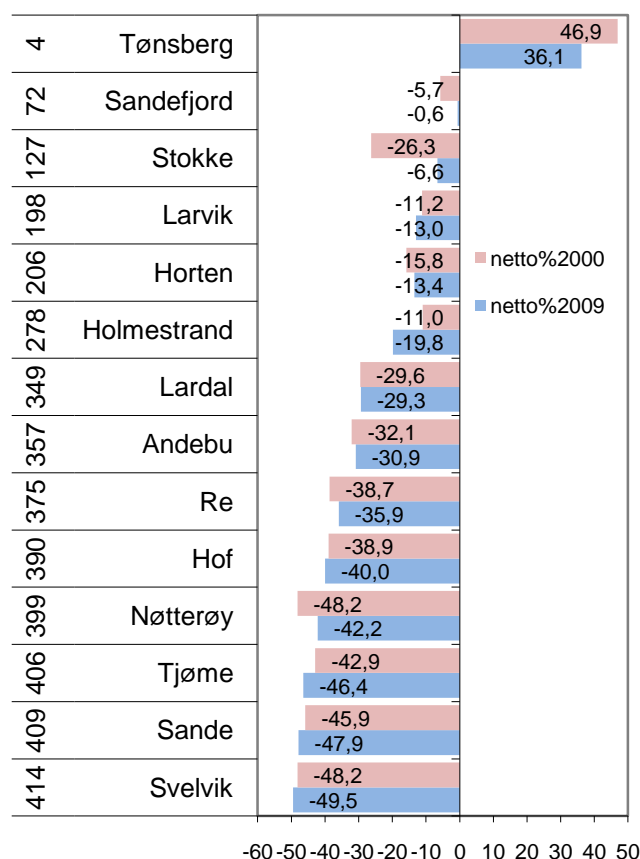
Tønsberg har et stort overskudd av arbeidsplasser. I 2009 var det 36,1 prosent flere arbeidsplasser i Tønsberg enn det var sysselsatte. Overskuddet i Tønsberg har sunket en del siden 2000, da det var 46,9 prosent netto innpendling til Tønsberg. Antall arbeidsplasser i Tønsberg har økt fra 2000 til 2009, men antall sysselsatte innbyggere har økt raskere.

Sandefjord har nesten like mange arbeidsplasser som sysselsatte i 2009.

Stokke hadde utpendling tilsvarende 26,3 prosent av sysselsettingen i 2000. I 2009 var netto utpendling redusert til 6,6 prosent. Det er en svært stor endring, selv i løpet av en tiårsperiode.

Mange kommuner i Vestfold har stor utpendling. I kommuner som Svelvik, Sande, Tjøme og Nøtterøy er netto utpendling mellom 40 og 50 prosent.

Det er ikke et problem for en kommune å ha stor netto utpendling. I stedet for å kalle dette underskudd på arbeidsplasser, er det mer relevant å kalle det et overskudd på mennesker. Stor utpendling er ofte et resultat av at et sted er attraktivt å bo i.

Figur 20: Nettopendling i prosent av sysselsatte i kommunene i Vestfold i 2000 og 2009. Rangering blant landets 430 kommuner mht nettopendling er vist helt til venstre.

Arbeidsmarkedsintegrasjon

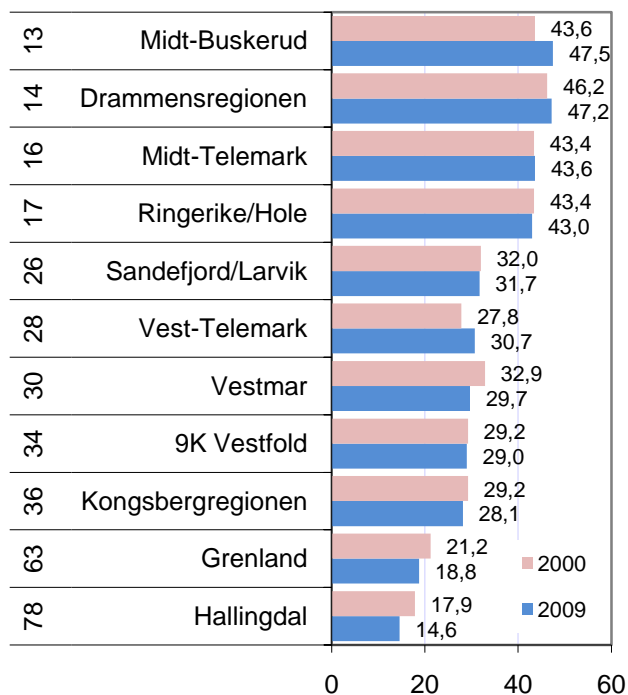
Arbeidsmarkedet i en region eller kommune kan være mer eller mindre integrert med nabo-områder. Dette kan vi måle ved å se på hvor stor andel av de sysselsatte som pendler ut, og hvor stor andel av arbeidsplassene i området som innpendlere har. Arbeidsmarkedsintegrasjon er målt ved å legge sammen disse to størrelsene.

Både Sandefjord/Larvik og 9K Vestfold har forholdsvis høy arbeidsmarkedsintegrasjon, men er ikke av de høyeste i landet. Drammensregionen har for eksempel langt høyere arbeidsmarkedsintegrasjon med sine naboregioner.

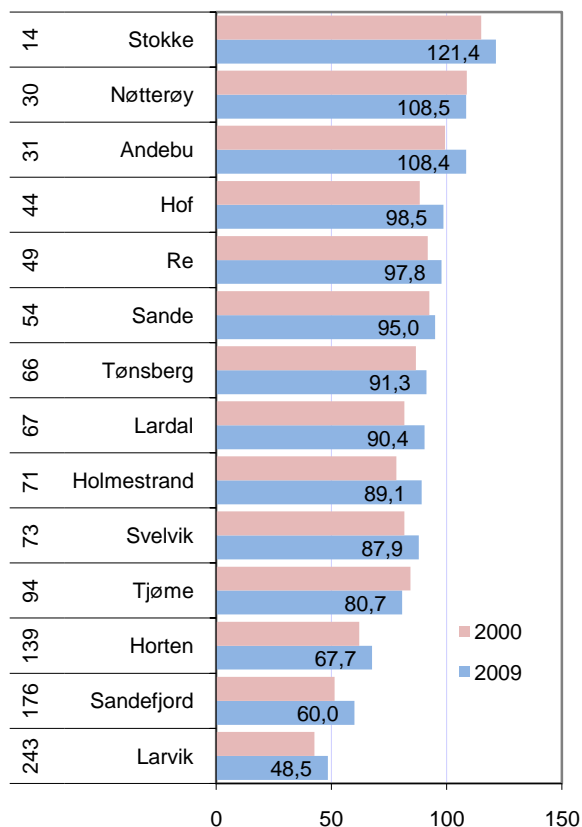
Arbeidsmarkedsintegrasjonen har ganske stor strategisk betydning. Steder med lav arbeidsmarkedsintegrasjon er mer avhengig av arbeidsplassutvikling enn steder med høy arbeidsmarkedsintegrasjon. Steder med høy arbeidsmarkedsintegrasjon er mer avhengige av å være attraktive som bosted.

Arbeidsmarkedsintegrasjon i kommunene

Alle kommunene i Vestfold utenom Larvik har høyere arbeidsmarkedsintegrasjon enn middels for norske kommuner. Geografisk små kommuner og grei topografi gjør det lett å pendle mellom kommunene. Dermed danner Vestfold et sammenhengende arbeidsmarked med gode pendlingsmuligheter.

Figur 21: Arbeidsmarkedsintegrasjon i regionene i BTV i 2000 og 2009. Til venstre vises rangering blant landets 83 regioner i 2009.

Figur 22: Arbeidsmarkedsintegrasjon i kommunene i Vestfold i 2000 og 2009. Til venstre vises rangering blant landets 430 kommuner i 2009.

2. NæringsNM

I dette kapitlet skal vi se på utviklingen i næringslivet. I en regional utviklingskontekst er næringsutviklingen viktig for å få vekst i arbeidsplasser i privat næringsliv, for dermed å kunne trygge og stimulere bosettingen. For å måle næringsutviklingen i en kommune, ser vi på fire mål: Nyetableringer, lønnsomhet, vekst og næringslivets størrelseⁱⁱ.

NæringsNM	Nyetableringer	<ol style="list-style-type: none"> 1. Etableringsfrekvens: Antall nyregistrerte foretak som andel av eksisterende foretak i begynnelsen av året 2. Bransjustert etableringsfrekvens: Basert på etableringsfrekvens, justert for effekten av bransjestrukturen 3. Vekst i antall foretak: Etableringsfrekvensen fratrukket nedlagte foretak
	Lønnsomhet	<ol style="list-style-type: none"> 4. Andel foretak med positivt resultat før skatt 5. Bransjustert lønnsomhet: Andel foretak med positivt resultat før skatt, justert for effekten av bransjestrukturen 6. Andel foretak med positiv egenkapital
	Vekst	<ol style="list-style-type: none"> 7. Andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen (KPI) 8. Andel foretak med realvekst justert for effekten av bransjestrukturen 9. Andel foretak med vekst i verdiskaping
	Næringslivets størrelse	<ol style="list-style-type: none"> 10. Antall arbeidsplasser i næringslivet som andel av befolkningen

Nyetableringer i regioner og kommuner blir målt med tre indikatorer. Den første, etableringsfrekvens, måler antall nyregistrerte foretak i forhold til eksisterende antall foretak i begynnelsen av året. Bransjustert etableringsfrekvens er etableringsfrekvensen fratrukket virkningen av bransjestrukturen i regioner og kommuner. Denne indikatoren viser om regionen har få eller mange etableringer når vi tar hensyn til at etableringsfrekvensen varierer mye mellom ulike bransjer. Den tredje indikatoren er vekst i antall foretak. Dette vil være etableringsfrekvensen fratrukket frekvensen av nedlagte foretak.

Lønnsomheten i regionenes næringsliv blir målt med tre indikatorer. Den første er andelen foretak med positivt resultat før skatt. I tillegg har vi målt andelen lønnsomme foretak justert for bransjestrukturen. Den tredje in-

dikatoren er andel foretak med positiv egenkapital.

Vekst i regionene er målt med andel foretak med omsetningsvekst større enn prisstigningen. Også her har vi en andre indikator som justerer for bransjestruktur. Den tredje indikatoren er andel foretak med vekst i verdiskaping.

Indikatoren ”næringslivets størrelse” er antall arbeidsplasser i næringslivet som andel av befolkningen.

For hver indikator rangeres regioner og kommuner. Rangeringsnumrene legges så sammen innenfor hver gruppe.

Til slutt summeres rangeringsnumrene for de fire indeksene nyetablering, lønnsomhet, vekst og næringslivets størrelse. Den regionen og kommunen som har lavest sum, kommer ut som vinner av årets NæringsNM.

Nyetableringer

For å sammenlikne etableringsaktiviteten mellom ulike områder, bruker vi tre ulike indikatorer. *Etableringsfrekvensen* er antall nyregistrerte foretak i ett år i prosent av eksisterende foretak i begynnelsen av samme år.

Bransjejustert etableringsfrekvens er et mål for hvor mange nyetableringer det er når vi justerer for effekten av bransjestrukturen. Den siste indikatoren for etableringer er *vekst i antall foretak*, som er etableringsfrekvensen fratrukket andelen som legges ned.

Etableringsfrekvens i Vestfold

I figur 23 ser vi hvordan etableringsfrekvensen i Vestfold og Norge har beveget seg siden 2001.

Etableringsfrekvensen i Norge har vært synkende siden 2006. Etableringsfrekvensen i Vestfold har også sunket etter 2006.

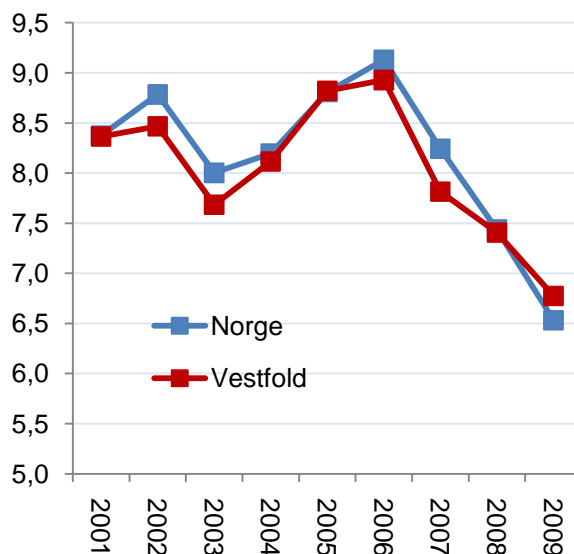
Vestfold har hatt lavere etableringsfrekvens enn Norge for de fleste årene etter 2000. I 2009 fikk imidlertid Vestfold klart høyere etableringsfrekvens.

Etableringsfrekvens i fylkene

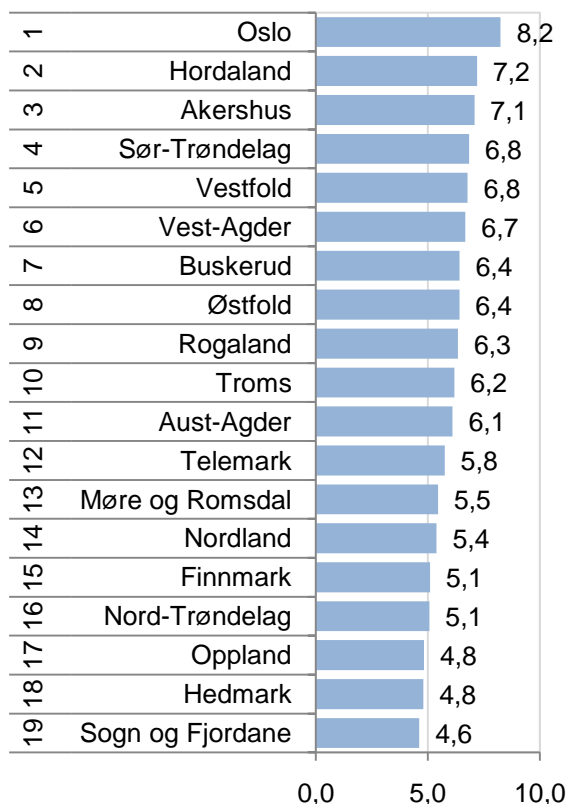
I figur 24 er etableringsfrekvensen for alle fylkene i 2009 vist. Det er en ganske stor stabilitet i rekkefølgen mellom fylkene når det gjelder etableringsfrekvens. Oslo er alltid på topp. I 2009 er Hordaland, Akershus og Sør-Trøndelag på de neste plassene.

Etableringsfrekvensen i Vestfold ble 6,8 prosent i 2009.

Vestfold er nummer fem av fylkene i 2009, noe som er bedre enn tidligere.

Figur 23: Etableringsfrekvens i Vestfold og Norge i perioden 2001-2009.

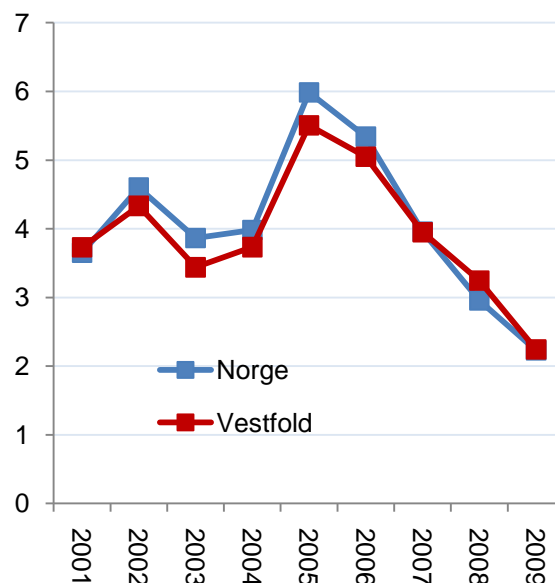
Figur 24: Etableringsfrekvens i fylkene i 2009.

Vekst i antall foretak

I figur 25 ser vi utviklingen i vekst i antall foretak. Det er det samme som etableringsfrekvensen fratrukket nedleggingsraten.

I Vestfold var veksten i antall foretak lavere enn på landsbasis i årene 2002-2006. De tre siste årene har veksten i antall foretak i Vestfold vært som landsgjennomsnittet eller høyere.

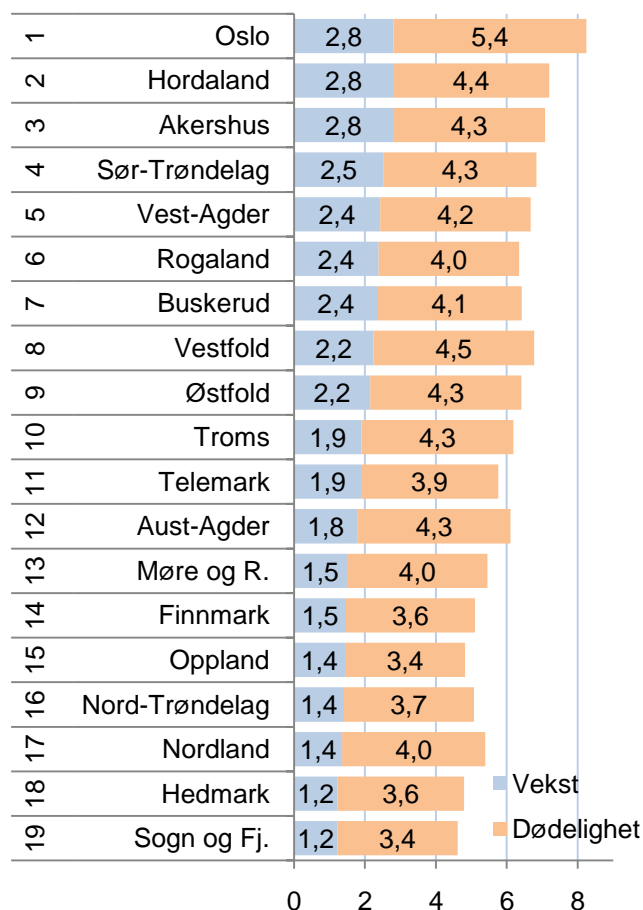

Figur 25: Årlig vekst i antall foretak i Vestfold og Norge i perioden 2001-2009.

Vekst i antall foretak

I figur 26 ser vi netto tilvekst av antall foretak i fylkene, samt nedleggingsratene. Summen av disse vil være det samme som etableringsfrekvensen. Det er Oslo som har høyest vekst i antall foretak. På de neste plassene kommer Hordaland, Akershus og Sør-Trøndelag, som har nesten samme vekst i 2009.

Vestfold er nummer åtte når det gjelder vekst i antall foretak i 2009. Vestfold var nummer fem av fylkene for etableringsfrekvens, men Vestfold har nest høyest dødelighet blant foretakene av fylkene, og får dermed en lavere rangering for vekst i antall foretak. Bare Oslo har høyere nedleggingsrate enn Vestfold i 2009.

Figur 26: Prosentvis vekst i antall foretak i fylkene i 2009, samt prosentvis andel nedleggelser.

Betydningen av bransjestrukturen

Det er store variasjoner i etableringsfrekvens mellom ulike bransjer.

Områder som har en stor andel av næringslivet i bransjer med høy etableringsfrekvens, vil automatisk få en høyere etableringsfrekvens enn områder med mange foretak i bransjer med lav etableringsfrekvens.

Vi ønsker derfor å bruke bransjustert etableringsfrekvens som en av indikatorene for etableringsaktiviteten. Vi beregner den bransjusterte etableringsfrekvensen som avstanden mellom faktisk og forventet etableringsfrekvens, gitt bransjestrukturen.

Resultatet av en slik analyse er vist i figur 27ⁱⁱⁱ. Vi ser at nesten 83 prosent av forskjellene i fylkenes etableringsfrekvens kan forklares ut fra bransjestrukturen alene. Mye av de resterende 17 prosentene forklares av forskjeller i befolkningsveksten.

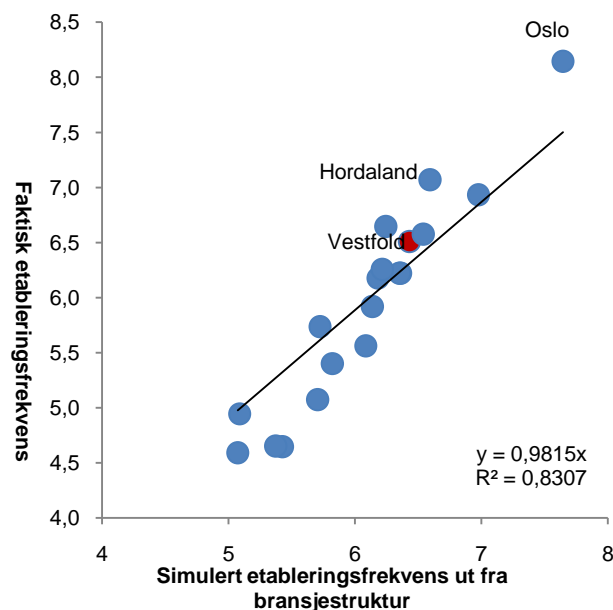
Når vi skal beregne indikatoren ”bransjustert etableringsfrekvens” vil denne være det samme som den vertikale differansen mellom fylkets posisjon i figuren og linjen.

Bransjustert etableringsfrekvens

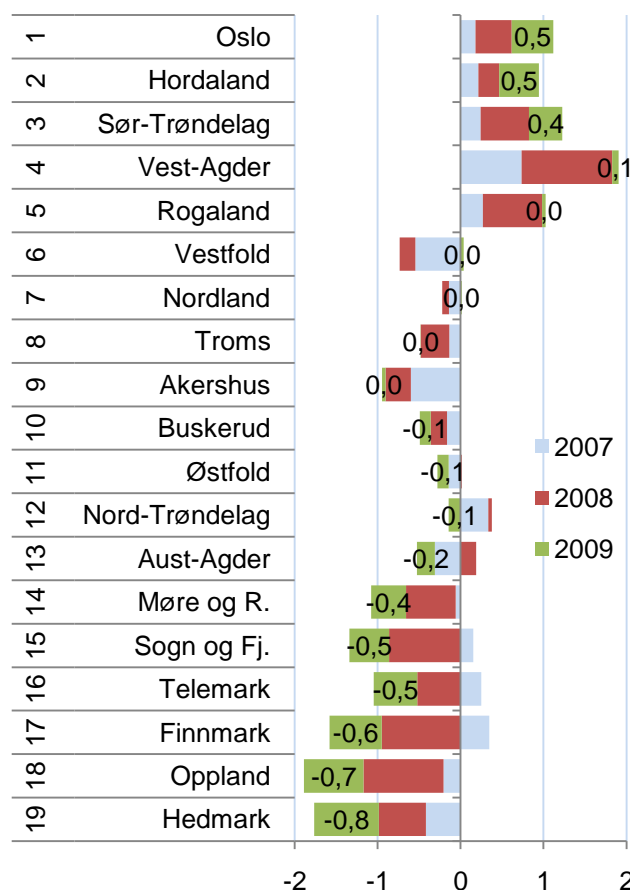
I figur 28 ser vi hvordan fylkene kommer ut når det gjelder den bransjusterte etableringsfrekvensen i 2009. Vi har tatt med resultatene for 2007 og 2008 også, for å vise at det er et visst mønster som går igjen.

Vestfold kom ut som nummer seks av fylkene i 2009.

Det er nokså tydelig at fylker med høy befolkningsvekst kommer bedre ut. Akershus kommer kanskje overraskende svakt ut, når vi vet at befolkningsveksten har vært sterk der. Kanskje er det mange av de etablerende innbyggerne som registrerer sine foretak med adresse i Oslo?

Figur 27: Sammenhengen mellom faktisk etableringsfrekvens i 2009 og forventet etableringsfrekvens gitt bransjestrukturen.

Figur 28: Bransjustert etableringsfrekvens for fylkene i 2007, 2008 og 2009. Tallene til venstre er rangering blant fylkene for 2009.

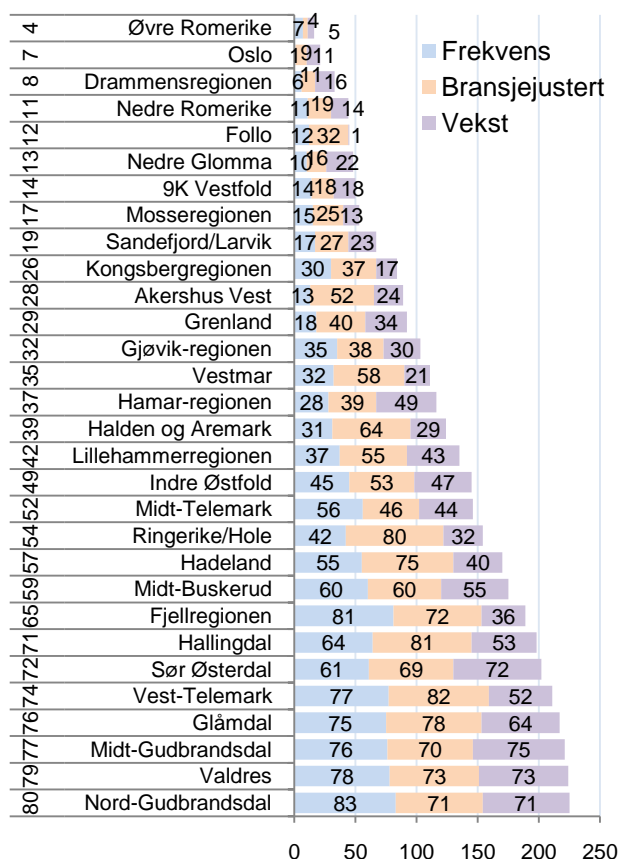
Etableringer i regionene

For å oppsummere resultatene har vi laget en etableringsindeks, der vi har brukt de tre delindikatorerne til en samlet etableringsindeks. Vi har summert rangeringsnumrene for å komme fram til de regionene som er best samlet sett når det gjelder etableringsfrekvens, vekst i antall foretak og bransjejustert etableringsfrekvens.

9K Vestfold ble nummer 14 på etableringsindeksen av 83 regioner i 2009.

Sandefjord/Larvik ble nummer 19.

Drammensregionen, hvor Sande og Svelvik inngår, ble åttende beste region.

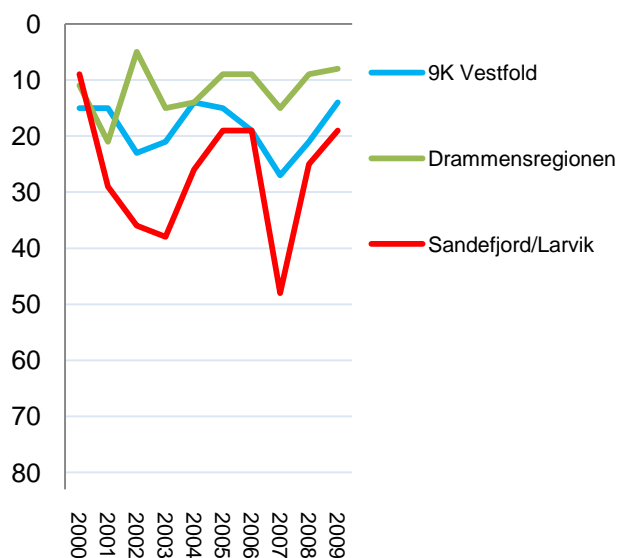

Figur 29: Etableringsindeksen for regionene på Østlandet. Rangeringer blant de 83 regionene i landet med hensyn til de tre ulike etableringsindikatorerne er vist i figuren, og rangering for den samlede etableringsindeksen i 2009 er vist til venstre.

Regionenes utvikling på etableringsindeksen

I figur 30 ser vi regionene utvikling på etableringsindeksen^v.

Rekkefølgen til regionene i 2009 har vært den samme i alle årene etter 2001. Drammensregionen har hatt mest etableringer, og Sandefjord/Larvik minst.

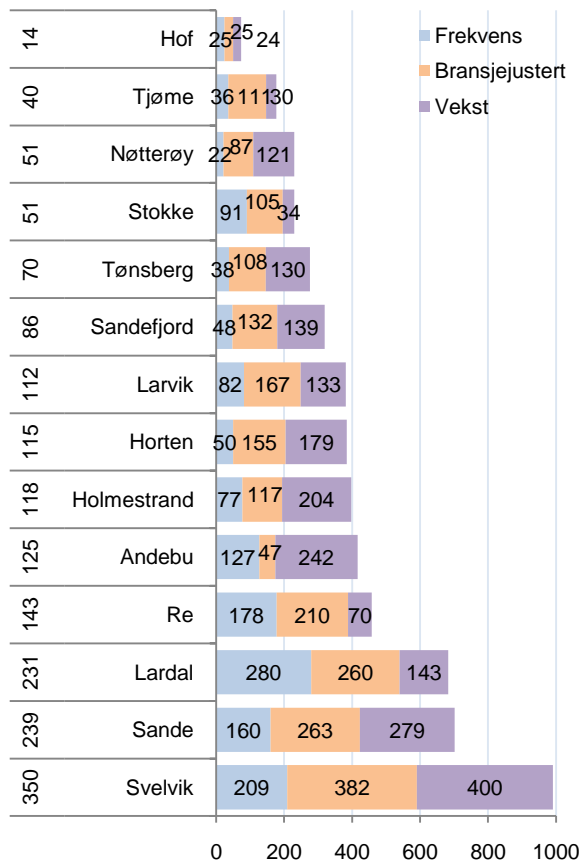
Figur 30: Regionene i Vestfolds utvikling på etableringsindeksen i perioden 2000-2009.

Etableringsindeksen for kommunene

Hof, Tjøme, Nøtterøy og Stokke er best av kommunene i Vestfold når det gjelder etableringer i 2009. Hof er nummer 14 av de 430 kommunene i landet på etableringsindeksen.

Det er bare tre av kommunene i Vestfold som skårer under middels. Det er Lardal, Sande og Svelvik.

Tønsberg er best av byene på en 70. plass.

Figur 31: Etableringsindeksen for kommunene i Vestfold. Rangering blant de 430 kommunene i landet med hensyn til de tre ulike etableringsindikatorerne er vist i figuren, og rangering for den samlede etableringsindeksen i 2009 er vist til venstre.

Lønnsomhet

Vi måler lønnsomheten i næringslivet i regionene ved hjelp av tre indikatorer. Den første indikatoren er *andel foretak med positivt resultat før skatt*. Andel lønnsomme foretak varierer mellom bransjer. Den andre indikatoren er derfor *andel foretak med positivt resultat før skatt, justert for bransjestrukturen i regionene*. Den tredje indikatoren er *andel foretak med positiv egenkapital*. Den endelige lønnsomhetsindeksen er basert på regionenes rangering med hensyn til de tre lønnsomhetsindikatorer.

Andel lønnsomme foretak

Andel lønnsomme foretak i Norge falt sterkt fra 2007 til 2008. Nivået i 2008 ble likt med det forrige bunnåret 2001.

I 2009 økte andelen lønnsomme bedrifter med over fire prosent. Vi skal se senere at andel bedrifter med vekst sank, men likevel greide de fleste bedriftene å tilpasse seg lavkonjunktoren og bedre lønnsomheten.

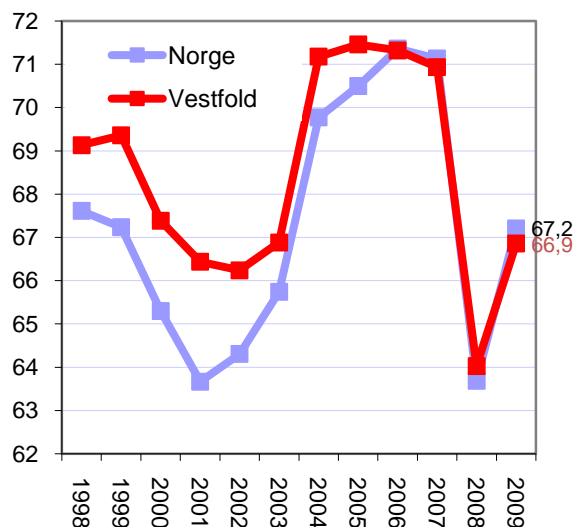
Tidligere hadde Vestfold bedre lønnsomhet enn gjennomsnittet. Andel lønnsomme foretak i Vestfold har ligget vekselvis over og under landsgjennomsnittet de siste årene. I 2009 var lønnsomheten i Vestfold under gjennomsnittet.

Lønnsomhet i fylkene

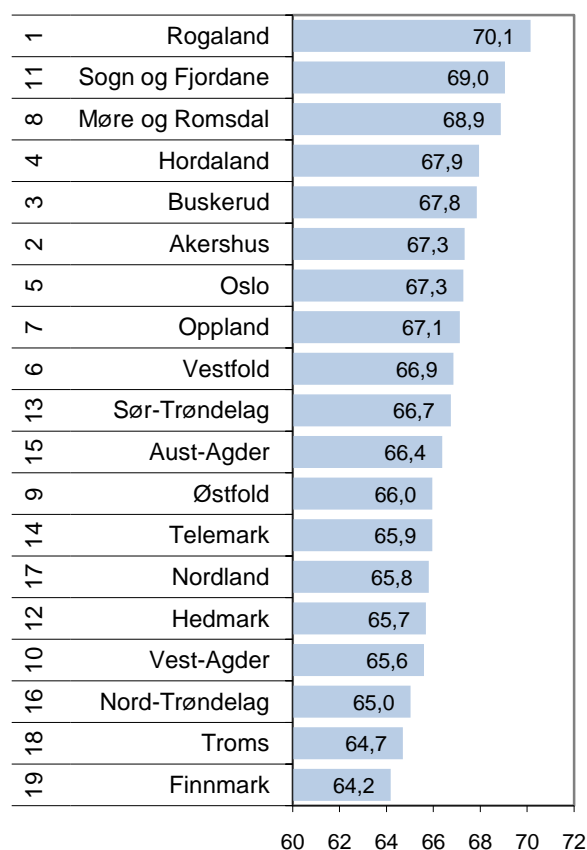
Rogaland hadde den høyeste andelen lønnsomme foretak av alle fylkene i 2009, for sjuende år på rad. Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal har hatt kraftige klyv opp på lønnsomhetsrangeringen, og fikk sine beste plasseringer noensinne i 2009.

Vestfold ble rangert på 9. plass i 2009.

Ser vi på gjennomsnittlig lønnsomhet de siste fem årene, er Vestfold rangert som nummer seks av 19 fylker.

Figur 32: Andel foretak med positivt resultat før skatt i Vestfold og Norge i perioden 1998-2009.

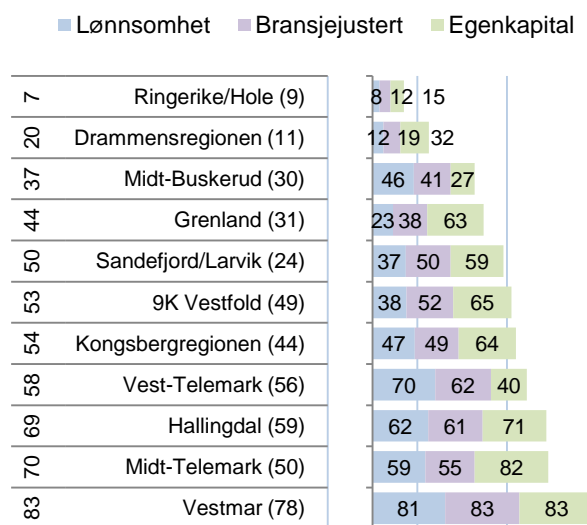
Figur 33: Andel foretak med positivt resultat før skatt i fylkene i 2009. Rangering blant fylkene for siste fem år er vist helt til venstre.

Lønnsomhetsindeksen for regioner

Lønnsomhetsindeksen er sammensatt av tre indikatorer: Andel foretak med positivt resultat før skatt, bransjejustert andel lønnsomme foretak, og andel foretak med positiv egenkapital.

Både Sandefjord/Larvik og 9K Vestfold er rangert under middels, som henholdsvis nummer 50 og 53 i 2009.

Drammensregionen gjør det bra, og rangeres som nummer 20. i landet i 2009.

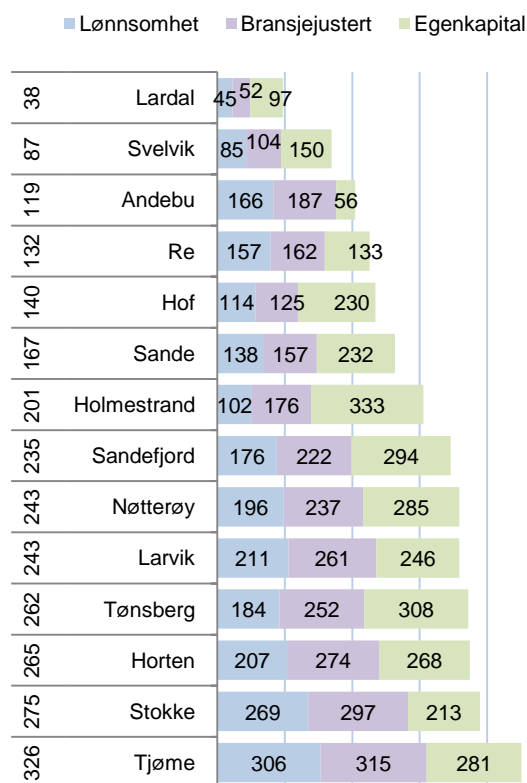
Figur 34: Lønnsomhetsindeksen for regionene i BTV. Tallene i figuren er rangeringsnummer blant de 83 regionene i landet for de tre lønnsomhetsindikatorerne, helt til venstre rangeringsnummer for lønnsomhetsindeksen 2009 og i parentes rangering for lønnsomhetsindeksen for 2005-2009.

Lønnsomhetsindeksen for kommuner

Lardal, Svelvik og Andebu kom best ut på lønnsomhetsindeksen av kommunene i Vestfold. Dette er små kommuner som i liten grad påvirker fylkestallene.

Sandefjord, Larvik og Tønsberg kom alle under middels av norske kommuner for lønnsomhet i 2009.

Tjøme hadde aller dårligst lønnsomhet i næringslivet av kommunene i Vestfold i 2009, og ble rangert som nummer 326 av 430 kommuner.

Figur 35: Lønnsomhetsindeksen for kommunene i Vestfold. Tallene i figuren er rangeringsnummer blant de 430 kommunene i landet for de tre lønnsomhetsindikatorerne og helt til venstre er rangeringsnummer for lønnsomhetsindeksen 2009.

Vekst

Vi måler veksten i næringslivet i regionene ved hjelp av tre indikatorer. Den første indikatoren er *andel foretak med realvekst*. Den andre indikatoren er *andel vekstforetak, justert for bransjestrukturen i regionene*. Den tredje indikatoren er *andel foretak med vekst i verdiskapingen*. Den endelige vekstindeksen er basert på regionenes rangering med hensyn til de tre vekstindikatorerne.

Andel vekstforetak

Andel vekstforetak i Norge var historisk høyt i 2007, da 65,2 prosent av foretakene hadde omsetningsvekst høyere enn prisstigningen. Andelen vekstforetak sank bratt i 2008, og sank videre i 2009, da det var 47,5 prosent vekstforetak. Andelen vekstforetak i 2009 er det laveste som er målt.

Vestfold har hatt lavere andel vekstforetak enn landsgjennomsnittet de siste to årene.

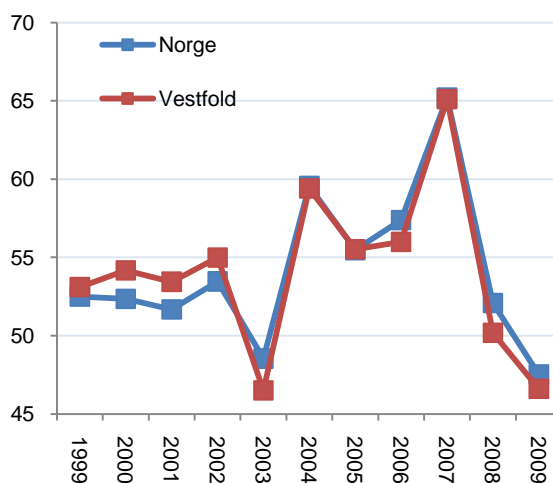
Andel vekstforetak i fylkene

Sogn og Fjordane og Nordland kom noe overraskende på topp for andel vekstforetak i 2009. Sogn og Fjordane var eneste fylke hvor det var over 50 prosent vekstforetak i 2009.

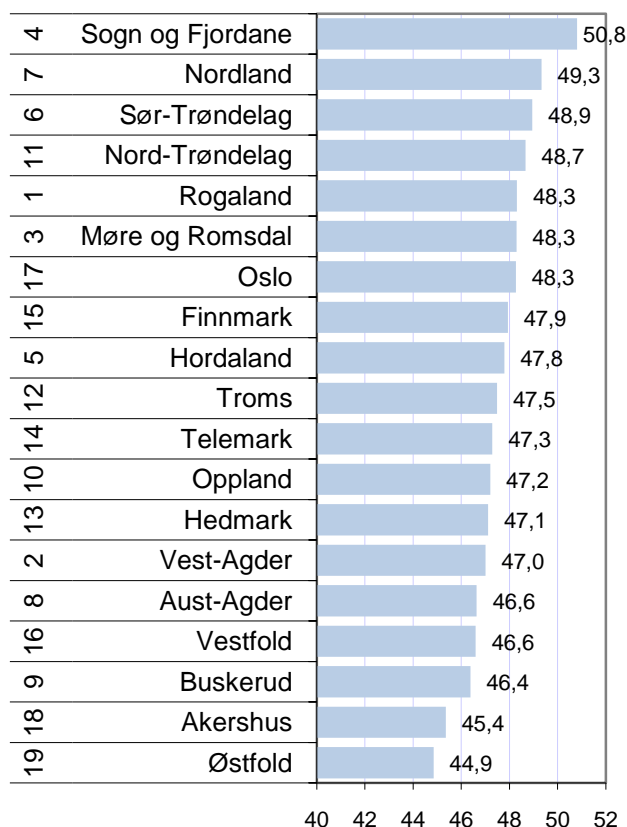
Rogaland har høyest andel vekstforetak de siste fem årene, fulgt av Vest-Agder og Møre og Romsdal.

Vestfold er nummer 16 av fylkene i 2009. Andre fylker på Østlandet, som Østfold, Akershus og Buskerud, hadde også en lav andel vekstforetak i 2009.

For de fem siste årene samlet er Vestfold også nummer 16.

Figur 36: Andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen i Vestfold og Norge i perioden 1999-2009.

Figur 37: Andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen i fylkene i 2009. Rangering blant fylkene for siste fem år er vist helt til venstre.

Vekst i regionene

Vekstindeksen har tre indikatorer for vekst: Andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen, bransjejustert andel vekstforetak og andel foretak med vekst i verdiskaping.

Av regionene i BTV er det Vest-Telemark som gjør det klart best i 2009. Mange regioner som har hatt lite vekst tidligere gjør det bra i 2009. I BTV er det imidlertid bare to regioner som gjør det over middels, og det er Vest-Telemark og Ringerike/Hole. Alle andre regioner i BTV gjør det under middels.

9K Vestfold er rangert under middels av regionene på plass nummer 50.

Sandefjord/Larvik skårer ganske dårlig som nummer 68.

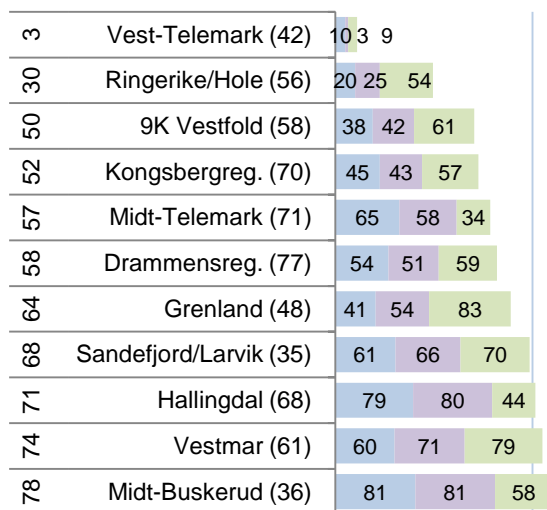
Vekst i kommunene

Stokke er eneste kommune i Vestfold som er blant de 100 beste vekstkommunene i landet i 2009.

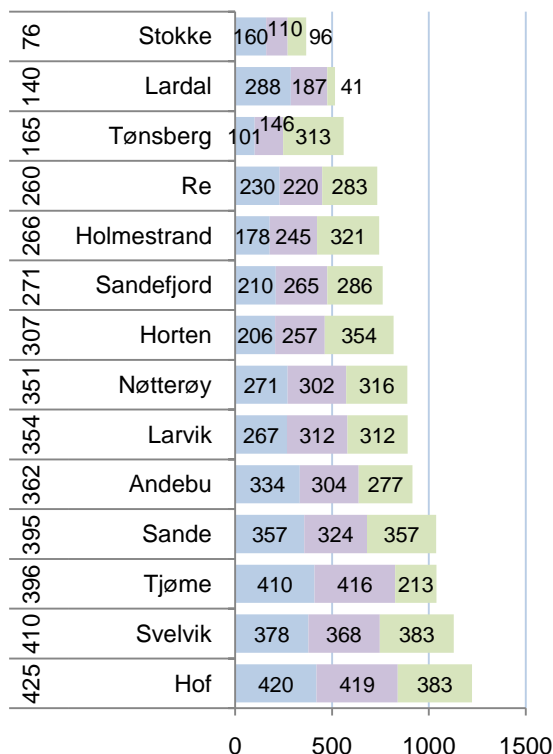
Lardal og Tønsberg er over middels av kommunene i landet på vekstindeksen i 2009. Ellers er alle kommunene under middels.

Svelvik og Hof kommer sist av kommunene i Vestfold på vekstindeksen.

■ Vekst oms ■ Bransjejustert ■ Verdiskaping

Figur 38: Vekstindeksen for regionene i BTV. Tallene i figuren er rangeringsnummer blant landets 83 regioner for de tre vekstindikatorene, helt til venstre rangering for vekstindeksen for 2009 og i parentes rangering for vekstindeksen for 2005-2009.

Figur 39: Vekstindeksen for kommunene i Vestfold. Tallene i figuren er rangering blant landets 430 kommuner for de tre vekstindikatorene, og helt til venstre rangering for vekstindeksen 2009.

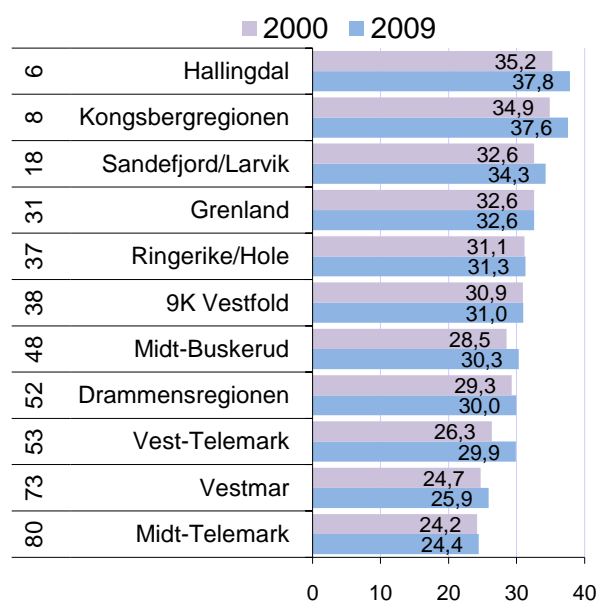
Næringslivets størrelse

I NæringsNM er næringslivets relative størrelse den siste indikatoren vi måler. Dette måles med antall arbeidsplasser i privat næringsliv som prosent av antall innbyggere. Dette kalles også "næringsstetthet".

Hallingdal og Kongsbergregionen har høy næringsstetthet, og er blant de ti regionene i landet med mest næringsliv i forhold til folketallet.

Sandefjord/Larvik er nummer 18 av regionene med hensyn til næringsstetthet.

9K Vestfold er nummer 38.

Figur 40: Antall arbeidsplasser i næringslivet i prosent av antall innbyggere i regionene i BTV i 2000 og 2009. Til venstre vises rangering blant landets 83 regioner i 2009.

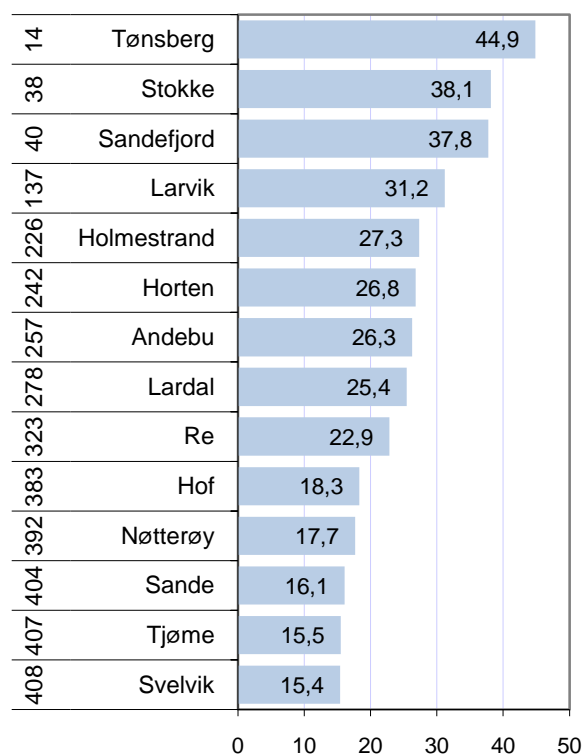
Næringsstetthet i kommunene

Tønsberg har høyest næringsstetthet av kommunene i Vestfold, og er nummer 14 av de 430 kommunene i landet. Tønsberg var for øvrig nummer fire i 2002.

Stokke har kommet som en rakett fra nummer 165 i 2000 til 38 i 2009.

Sandefjord er nummer 40 i 2009, mens Larvik er nummer 137.

Kommuner som Sande, Tjøme og Svelvik har svært lav næringsstetthet.

Figur 41: Antall arbeidsplasser i næringslivet i prosent av antall innbyggere i kommunene i Vestfold i 2009. Til venstre vises rangering blant landets 430 kommuner.

NæringsNM

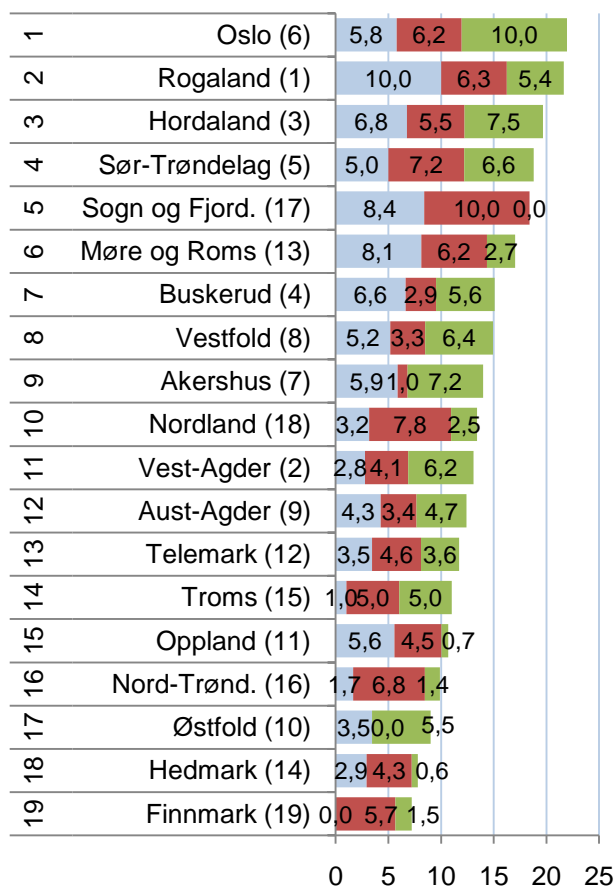
NæringsNM er en rangering av kommuner, regioner og fylker basert på de indeksene som er presentert i dette kapitlet. Telemarksforsking har utarbeidet NæringsNM for NHO de siste sju årene. Formålet er å komme fram til et mål som forteller hvordan næringslivet gjør det samlet sett i en region.

For å rangere fylkene bruker vi en enklere indeks basert på etableringsfrekvens, andel lønnsomme foretak og andel vekstforetak. Disse indikatorene er transformert til et tall mellom 0 og 10, der 0 er dårligste fylke og 10 er beste fylke.

Oslo kom best ut av fylkene i 2009, etter at Rogaland har vært beste fylke de fire foregående årene.

Vestfold kom ut som nummer åtte i 2009. Vestfold gjør det bedre enn middels for lønnsomhet og nyetableringer, men under middels for vekst.

■ Lønnsomhet ■ Vekst ■ Nyetableringer

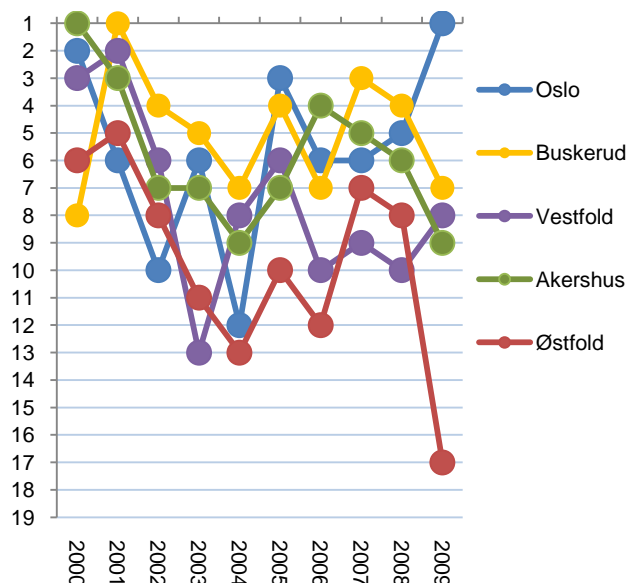

Figur 42: NæringsNM for fylkene basert på tall fra 2009. Tallene i parentes angir rangering for perioden 2005-2009.

Vestfolds utvikling

Vestfold var tredje beste fylke i 2000 og nest beste fylke i 2001. Etter dette har Vestfold vært mye rundt middels. Dårligste plassering var en 13. plass i 2003.

Vestfold rykket opp to plasseringer fra 2008 til 2009. Nabokommunene Buskerud, Akershus og Østfold gikk alle mye tilbake i 2009.

Figur 43: Vestfold og nabofylkers rangering i NæringsNM i perioden 2000-2009.

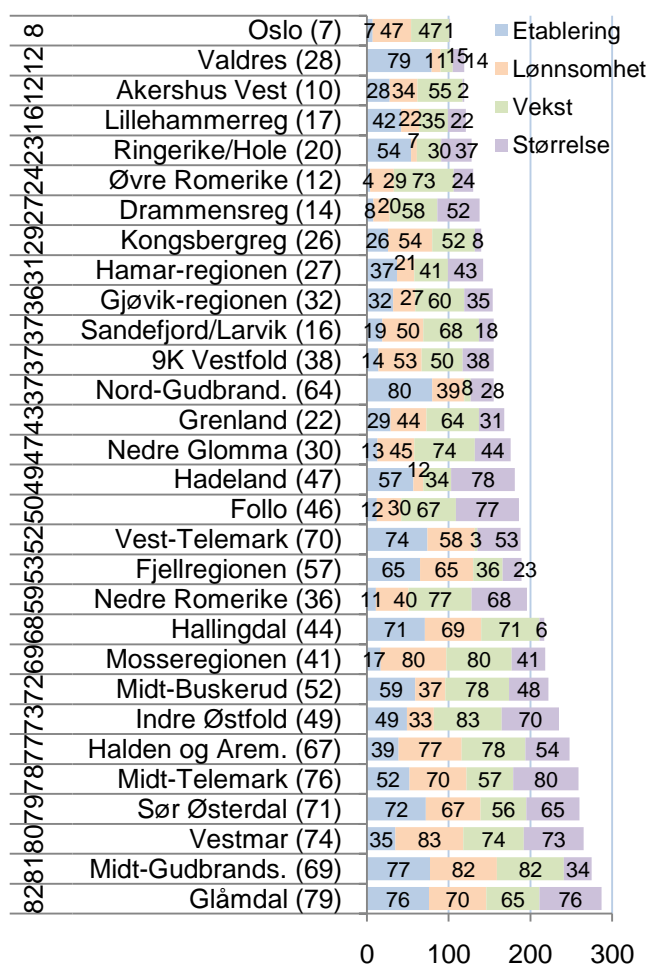
NæringsNM for regioner

I figur 44 er resultatene for regionene på Østlandet vist. Oslo ble beste region på Østlandet med sin åttendeplass. Valdres kom på en overraskende andreplass på Østlandet i 2009, som var delt med Akershus Vest.

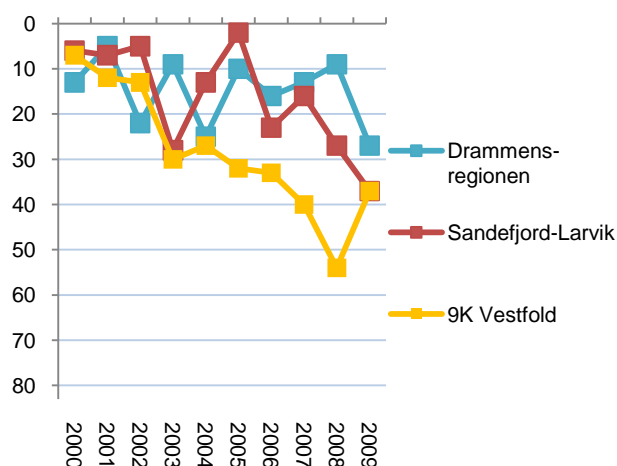
Oslo og Akershus Vest er blant de ti beste regionene i landet for de fem siste årene.

Sandefjord/Larvik og 9K Vestfold kom på en delt 37. plass i siste NæringsNM.

Sandefjord/Larvik gjør det imidlertid bedre når vi ser på resultatene for de siste fem årene, der regionen er på en 16. plass. 9K Vestfold er nummer 38 i NæringsNM for de siste fem årene.

Figur 44: NæringsNM for regionene på Østlandet. Rangering blant landets 83 regioner i 2009 til venstre, og rangering siste fem år i parentes. Rangering for de fire indeksene i figuren.

Figur 45: Regionen i Vestfolds rangering i NæringsNM i perioden 2000-2009.

Utviklingen i regionene

Både 9K Vestfold og Sandefjord/Larvik var blant de beste næringslivsregionene for 8-10 år siden. Sandefjord/Larvik var i tillegg nummer to i landet i 2005.

Årets 37. plass er den klart svakeste plasseringen som Sandefjord/Larvik har hatt i NæringsNM.

9K Vestfold hadde en nesten kontinuerlig nedgang fra 2000 til 2008, da de kom på 54. plass. For 9K Vestfold er årets plassering en framgang fra de to foregående årene.

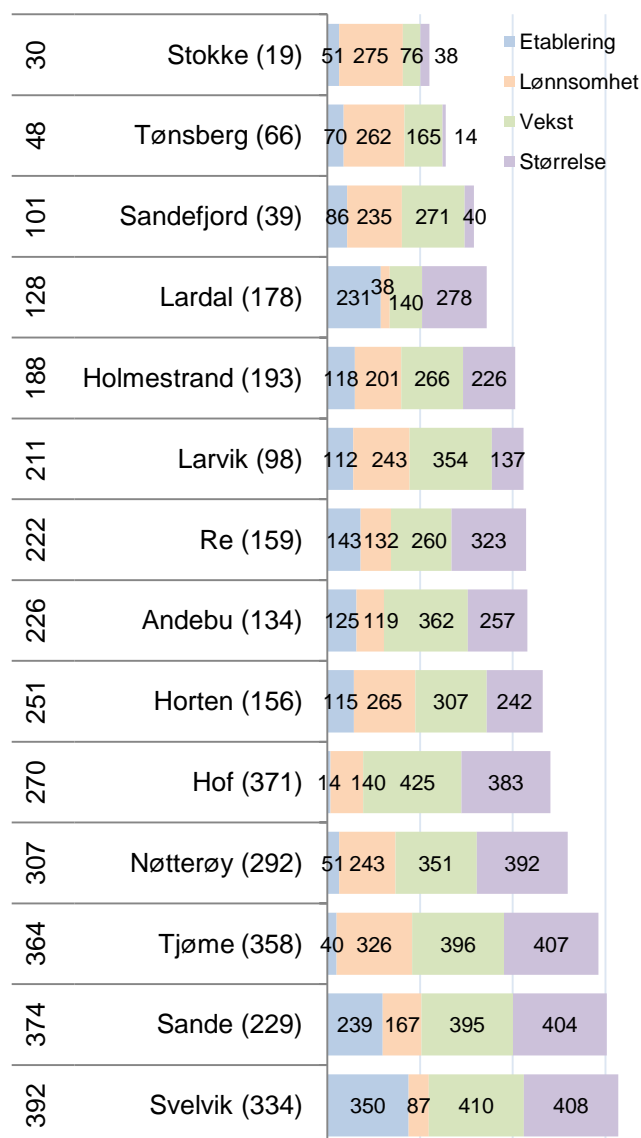
NæringsNM for kommunene

Stokke ble beste kommune i Vestfold i NæringsNM med tall fra 2009. Stokke har en serie gode plasseringer i NæringsNM, og er nummer 19 for resultatene fra siste fem år. Stokke ble niende beste kommune i landet i 2008. Stokke har også hatt en svært sterk vekst i antall arbeidsplasser. De gode resultatene i Stokke kunne kanskje vært verd et eget studium.

Tønsberg ble nest beste kommune i Vestfold i 2009, og nummer 48 på landsbasis. Tønsberg er tradisjonelt en sterk næringslivskommune, og var best i landet i 2000.

Sandefjord er tredje best i Vestfold, men bare nummer 101 i landet i 2009. Sandefjord er også en sterk næringslivskommune, og er rangert som nummer 39 for resultatene i de fem siste årene.

Tjøme, Sande og Svelvik har de svakeste resultatene i 2009. Hof er dårligst for de fem siste årene.

Figur 46: Resultater fra NæringsNM for kommunene i Vestfold. Rangering blant landets 430 kommuner i 2009 til venstre, rangering siste fem år i parentes, rangering for de fire indeksene i figuren.

3. Attraktivitetsbarometeret

Telemarksforskning har publisert Attraktivitetsbarometeret siden 2006. Attraktivitetsbarometeret er en metode for å identifisere regioner og kommuner som trekker til seg innflyttere i høyere grad enn arbeidsplassveksten skulle tilsi. Slike steder vil få vekst i lokale arbeidsplasser på grunn av høyere befolkningsgrunnlag i neste periode. Attraktivitet med hensyn til bosetting vil da bli en vekstfaktor som kommer i tillegg til vekst i arbeidsplasser.

Attraktivitetsbarometeret tar utgangspunkt i sammenhengen mellom nettoflytting og arbeidsplassvekst. I figur 47 har vi vist arbeidsplassvekst og netto innenlands flytting i 83 regioner i Norge for perioden 2007-2009.

Den svarte linjen i diagrammet viser den forventede nettoflyttingen gitt arbeidsplassveksten. Attraksjonsindeksen er differansen mellom forventet og observert nettoflytting, som kan leses som den vertikale avstanden mellom den faktiske nettoflytting og forventningslinjen. Differansen viser hvor mye nettoflytting en kommune faktisk har hatt fratrukket forventet nettoflytting gitt arbeidsplassveksten. Tallet kan tolkes som hvor høy prosentvis vekst regionen har hatt i folketallet i perioden på grunn av regionens attraktivitet.

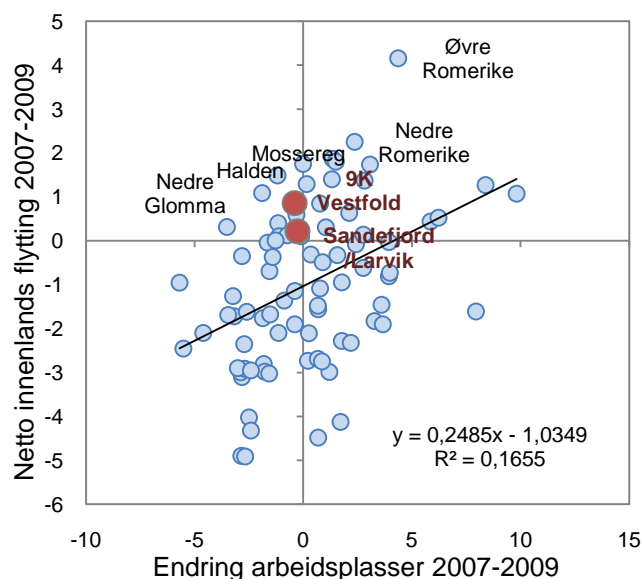
Regioner som Øvre og Nedre Romerike, Mosseregionen, Halden/Aremark og Nedre Glomma har alle mye høyere innflytting enn arbeidsplassveksten skulle tilsi. Dette er regioner som trekker til seg innflyttere av andre årsaker enn arbeidsplassvekst. 9K Vestfold og Sandefjord/Larvik har litt nedgang i arbeidsplasser, ettersom de ligger til venstre, men har likevel netto innflytting. De framstår dermed som attraktive regioner.

I figur 48 ser vi hvordan regionene i BTV skårer på attraktivitetsindeksen de siste tre periodene.

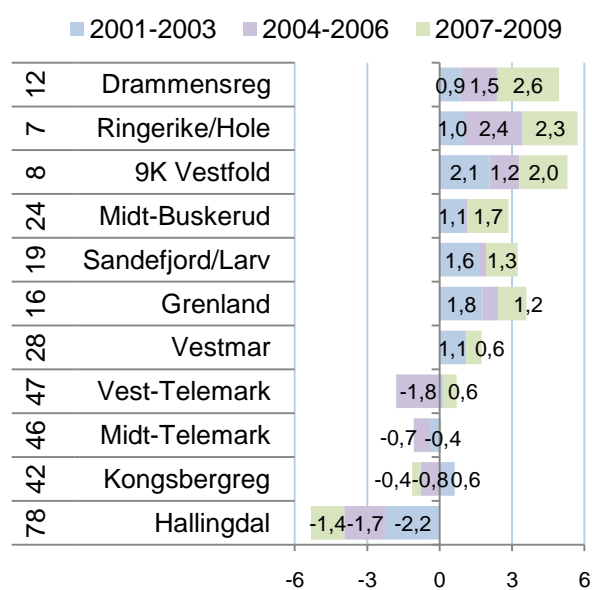
Regionene i Vestfold har vært attraktive i alle de tre siste treårsperiodene.

9K Vestfold er den åttende mest attraktive regionen av de 83 regionene i Norge de siste ni årene.

Sandefjord/Larvik er nummer 19.

Figur 47: Regionene i Norge etter prosentvis endring i antall arbeidsplasser (avstand til median) og netto innenlands flytting i perioden 2007-2009.

Figur 48: Attraktivitetsindeksen for regionene i BTV i de siste tre periodene. Rangering blant de 83 regionene i landet for periodene samlet til venstre.

Attraktivitetsbarometeret for kommuner

Attraktivitetsbarometeret for kommuner er laget etter samme metode som for regioner. Sammenhengen mellom nettoflytting og arbeidsplassvekst er svakere for kommuner enn for regioner. Noe av forklaringen på dette er at det er mindre tilfeldige utslag på regionnivå. På kommunenivå vil også mye av effekten av vekst i arbeidsplasser "lekke" til nabo-kommuner i samme region gjennom pendling. For kommuner blir derfor bostedsattraktivitet viktigere enn for regioner.

Sande har høyest netto innflytting av kommunene i Vestfold, fulgt av Tjøme og Tønsberg. Stokke har høyest arbeidsplassvekst.

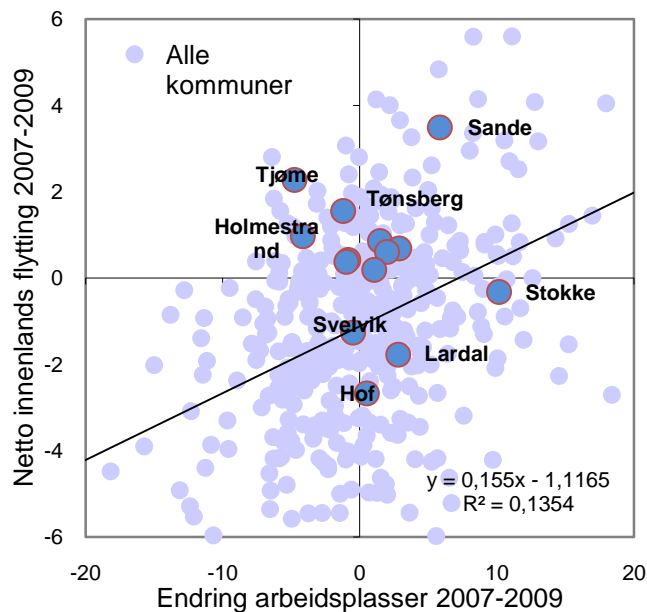
De fleste kommunene i Vestfold ligger over streken som indikerer at de er attraktive for bosetting.

Attraktivitet i kommunene

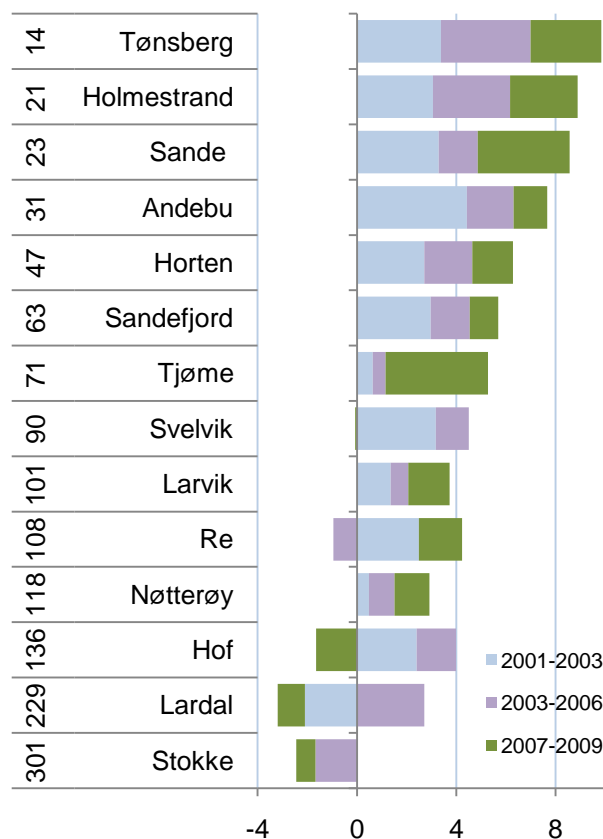
Tønsberg har vært mest attraktiv som bosted i Vestfold, når vi ser de siste ni årene under ett, mens Holmestrand er nummer to.

Tjøme og Sande var mest attraktive som bosted i siste periode.

Det er bare Lardal og Stokke som har vært under middels attraktive som bosted de siste ni årene. Hof var lite attraktiv i siste treårsperiode, mens Re var lite attraktiv i den midterste perioden. Ellers har alle kommunene i Vestfold vært over middels attraktive i alle de tre siste treårsperiodene.

Figur 49: Kommunene i Norge etter prosentvis endring i antall arbeidsplasser (avstand til median) og netto innenlands flytting i perioden 2007-2009.

Figur 50: Attraktivitetsindeksen til kommunene i Vestfold de siste tre periodene. Ranging blant de 430 kommunene i landet for periodene samlet til venstre.

3.1 Hva forklarer bostedsattraktivitet?

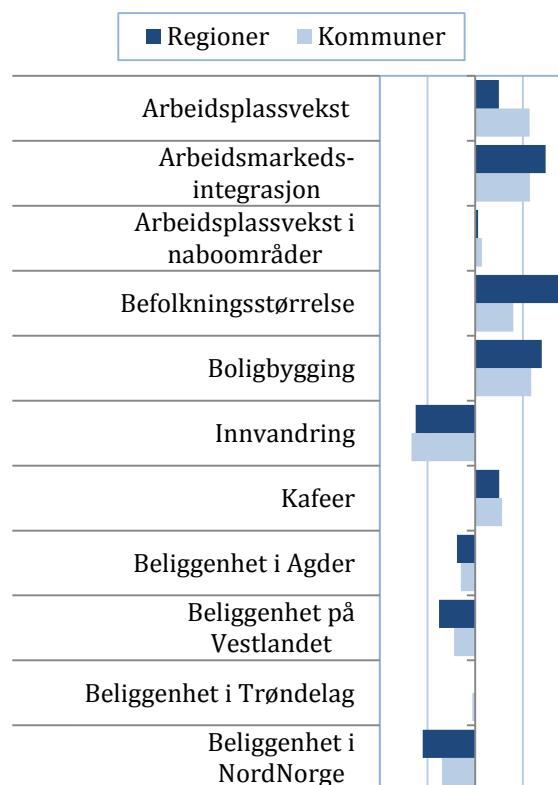
Figur 51 viser faktorer som vi har funnet har sammenheng med nettoflytting, og antar påvirker attraktivitet. Lengden på søylene viser hvor stor forklaringskraft de enkelte faktorene har, og retningen til søylene viser om faktorene har positiv eller negativ sammenheng med flyttestrømmene.

Arbeidsmarkedsfaktorer

Arbeidsplassvekst i egen kommune har sterk sammenheng med flyttebalansen i kommunen. Arbeidsplassvekst i egen region har også en positiv effekt, men er noe mindre viktig. Arbeidsplassvekst i nabokommuner og nabo-regioner har en svak, men positiv betydning for flyttebalansen. Arbeidsmarkedsintegrasjon er derimot en viktig faktor for nettoflytting og attraktivitet. Denne indikatoren viser hvor godt kommunen eller regionen er integrert med omliggende bo- og arbeidsmarked, og sier noe om mulighetene for å pendle. Gode pendlingsmuligheter er noe som gjør det mulig å bosette seg eller bli boende i et område. God tilgang til arbeidsmarked er positivt for bosettingen, uavhengig om arbeidsmarkedet er i egen kommune eller region.

Befolkningsstørrelse

Sentrale steder med en stor befolkningsstørrelse har høy innflytting. Flyttemønsteret går i retning steder med en allerede stor befolkning, og befolkningsstørrelse i seg selv kan være en tiltrekkende faktor. Byer er spesielt attraktive for unge voksne, mens mindre kommuner i omlandet til byer er attraktive for familier. Samtidig er høy befolkningsstørrelse et resultat av at stedet historisk sett har vært attraktivt.

Figur 51: Faktorer som har sammenheng med nettoflytting.

Boligmarked

Boligbygging i et område viser om det er tilgjengelige boliger for innflyttere, og er en viktig forklaring på steders attraktivitet. Kommuner med høy boligbygging er mer attraktive. Høy attraktivitet fører til høyere etterspørsel etter boliger og dermed mer boligbygging, men samtidig er tilgjengelige boligtomter antagelig også en attraktivitetsfaktor i seg selv. Mangel på boliger og høye priser i sentrale områder tvinger mange til å bosette seg i nærliggende kommuner, og mange av kommunene med høy boligbygging er små kommuner som ligger i nærheten av større byer. Kommuner kan gjennom sentrums- og arealplanlegging påvirke hvor attraktivt det er å bygge boliger.

Kaféfaktoren

Kaféfaktoren har en klar, positiv sammenheng med nettoflytting. Kaféfaktoren viser hvor stor andel av befolkningen som er ansatt i kafeer, restauranter og puber, og kan være en indikator på at det eksisterer mange sosiale møteplasser. Dette kan være en faktor som tiltrekker og holder på befolkningen, men høy innflytting fører til en ung og antageligvis mer urban befolkning som etterspør og skaper slike tilbud. Denne positive sammenhengen gjelder for alle typer steder, både sentrale og mindre sentrale.

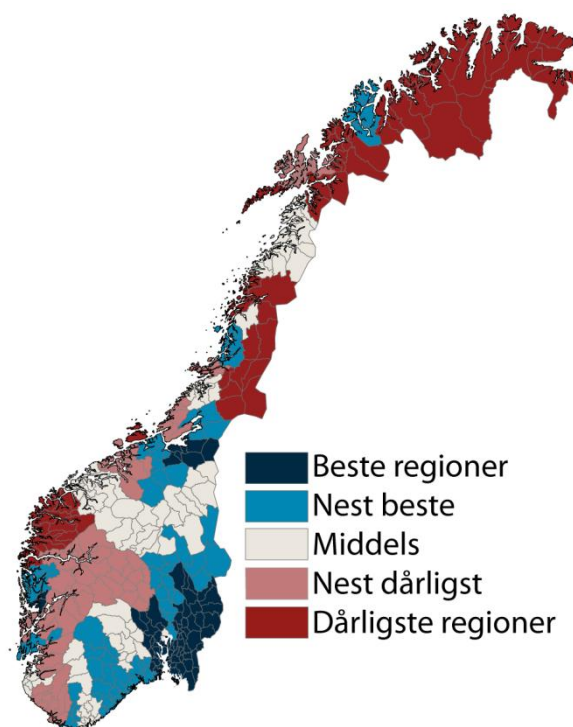
Innvandring

Innvandring har en sterk, negativ sammenheng med nettoflytting. Dette er på grunn av at innvandrere er mer mobile, og ofte flytter videre til et annet sted i Norge etter første bo-setting. Når de flytter videre, blir dette registrert som innenlands flytting. Høy innvandring fører til lav attraktivitet, siden de kommunene som tar i mot mange innvandrere ofte har høy utflytting i neste omgang. I denne sammenhengen blir høy innvandring en årsak til lav attraktivitet. På den andre siden har noen steder høy attraktivitet på grunn av at mange innvandrere har flyttet dit. Dette ser man for eksempel i mange kommuner sentralt på Østlandet, siden innvandrere ofte flytter til mer sentrale kommuner. Her vil den store innvandrerbefolkningen være et resultat av at kommunene har vært attraktive for innvandrerbefolkningen i andre norske kommuner. Den høye mobiliteten til innvandrere fører til at innvandrers flyttemønster har en sterk påvirkning på attraktivitetsindeksen. Kommunene med høyest innflytting av innvandrerbefolkningen har samtidig høye plasseringer på attraktivitetsindeksen, mens kommunene med høyest utflytting av innvandrerbefolkningen også har lav attraktivitet. Det er derfor viktig for et sted å fremstå attraktiv for innvandrere. Innvandrerbefolkningen er derimot ikke en ensartet gruppe, og det ser ut til å være forskjell ut fra blant annet innvandringsgrunn. Å ha en høy andel innvandrere fra typiske flyktningland bidrar negativt, siden mange av disse vil flytte til en annen kommune, mens det

ikke er slik for innvandrere fra arbeidsinnvandringsland.

Regional lokalisering

Det er systematiske regionale forskjeller i attraktivitet mellom landsdelene, som figur 52 viser. Spesielt steder i Nord-Norge har en systematisk dårlig flyttebalanse sammenliknet med steder på Østlandet. Dette vil si at selv om alle andre faktorer skulle være like, vil kommuner og regioner i Nord-Norge allikevel ha en dårligere flyttebalanse. Steder på Vestlandet og Sørlandet har også dårligere flyttebalanse sammenliknet med Østlandet. Beliggenhet i Trøndelag skiller seg derimot ikke systematisk fra Østlandet.

Figur 52: Attraktivitetsbarometeret for regioner for perioden 2007-2009.

Hva fanger bostedsattraktivitet ikke opp?

De forklaringsfaktorene vi har funnet, viser seg å ha rimelig stor forklaringskraft, de kan forklare en stor andel av variasjonen i flytting. Allikevel mener vi det er flere gode grunner til å utvide attraktivitetsbegrepet og metoden for å måle attraktivitet.

Ett av de viktigste funnene fra arbeidet med bostedsattraktivitet er at arbeidsmarkedsfaktorene er sentrale som forklaringsfaktorer for variasjon i flytting og bostedsattraktivitet. Kunnskapen om at arbeidsplasser er viktig for bosetting er i seg selv ikke spesielt overraskende. For at det skal være relevant for regionalt utviklingsarbeid, er det behov for å analysere nærmere *hva* slags arbeidsplasser som er viktige.

Attraktivitetsbarometeret peker videre på at det ikke kun er arbeidsmarkedet i egen kommune som er viktig, men hvor godt arbeidsmarkedet i regionen er og hvor integrert bo- og arbeidsmarkedsområdene er.

En konsekvens av metoden for å måle bostedsattraktivitet, som ofte vekker motforestillinger, er at metoden favoriserer mindre bostedskommuner i utkanten av sterke arbeidsmarkedsregioner. Disse kommunene har kanskje selv ikke jobbet aktivt med næringsutvikling, men er attraktive som en konse-

kvens av at de er lokalisert i nærheten av andre sterke arbeidsmarkedskommuner. En annen gruppe kommuner som kan komme godt ut på attraktivitetsbarometeret er kommuner som har hatt sterk nedgang i arbeidsplasser, men likevel beholdt en stor andel av befolkningen. Det kan stride mot folks oppfatning av attraktivitetsbegrepet at slike kommuner blir omtalt som attraktive.

Attraktivitetsbegrepet i seg selv er en kilde til debatt. Attraktivitetsbarometeret har en avgrenset definisjon av attraktivitet, der det bare fokuserer på attraktivitet som bosted. Dette er en dimensjon, mens det kan være andre dimensjoner som også er verdt å inkludere i et attraktivitetsbegrep.

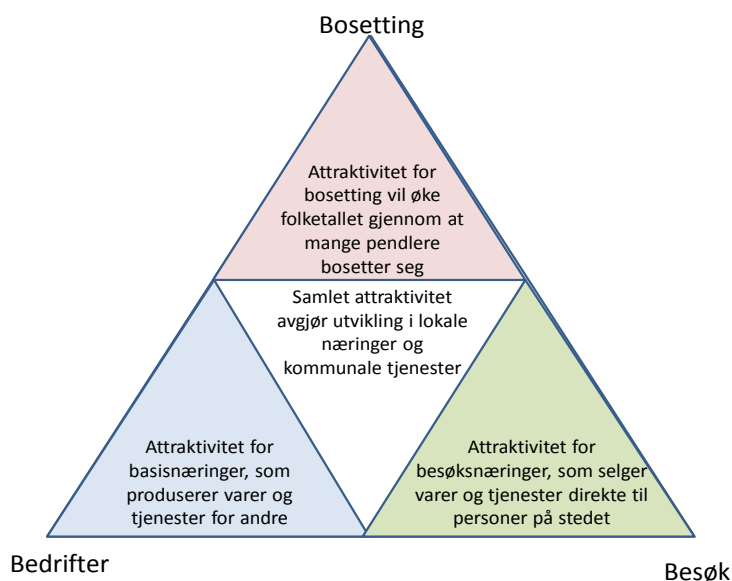
Mange regioner oppfatter seg selv som attraktive, selv om de ikke hevder seg i konkurransen om tilflytting. Noen steder føler seg attraktive fordi de tiltrekker besøkende på grunn av vakker natur, kulturelle tilstelninger eller spesielle attraksjoner, mens andre kan føle at de er attraktive på grunn av at de har et dynamisk næringsliv og er et viktig arbeidsmarked som gavner bostedene i omlandet.

Dette er noe av bakgrunnen til at vi nå er i gang med å utvikle en utvidet metode for å analysere stedlig attraktivitet: Attraktivitetspyramiden.

4. Attraktivitetspyramiden

Attraktivitetspyramiden er en modell for å forstå steders utvikling, vekst eller nedgang. Samtidig er Attraktivitetspyramiden et verktøy for å utvikle strategier for stedsutvikling. Ideen bak Attraktivitetspyramiden er at steder utvikler seg i henhold til deres attraktivitet langs tre dimensjoner: Besøk, bosetting og bedrifter.

Figur 53: Attraktivitetspyramiden

Steder kan være attraktive for bedrifter og trekke til seg næringsliv som produserer varer og tjenester som selges ut av regionen. Dette genererer arbeidsplasser som bidrar til bosetting og arbeidsplasser i lokal tjenesteyting. Steder som er attraktive for besøk vil få høy aktivitet i det næringslivet som selger varer og tjenester direkte til personlige kunder. Dette er både tradisjonell turisme som hotell og restaurant, aktiviteter, underholdning og kultur og detaljhandel. Steder som er attraktive å bo i, vil ha flere innbyggere enn det er arbeidsplassgrunnlag for. Dermed vil det være mange som bor på stedet og pendler ut.

Vi vil først finne ut hvor stedene befinner seg i dag. Ved å analysere hvor stor andel av sysselsettingen som tilhører de tre dimensjonene, vil vi finne stedets profil. Deretter skal vi se på utviklingen langs de tre aksene, for å finne ut hvor attraktive stedene har vært for de uli-

ke dimensjonene de siste årene. Til slutt skal vi slå sammen de tre dimensjonene og se på den samlede utviklingen i attraktivitet. Summen av steders attraktivitet for bedrifter, besøk og bosetting vil kunne forklare vekst eller nedgang. Attraktivitetspyramiden er en helhetlig modell som kan forklare hvorfor noen steder vokser, mens andre steder har nedgang.

Profilen til stedene, og siste års utvikling vil være et verdifullt grunnlag for strategiske valg. Skal regionen satse der den har sin styrke? Eller skal regionen satse på å utligne sine svakheter?

I denne første rapporten om Attraktivitetspyramiden, har vi begrenset oss til en beskrivelse av tilstand og utvikling. Med indikatorene på plass, kan vi starte arbeidet med å forklare årsakssammenhenger og identifisere mulige tiltak for regionene.

Utviklingen over tid

De siste ti årene har antall arbeidsplasser i basisnæringene sunket i Norge. Basisnæringene er industri, primærnæringene og teknologiske tjenester. Basisnæringene er i sum følsomme for konjunkturer og svinger mer enn andre.

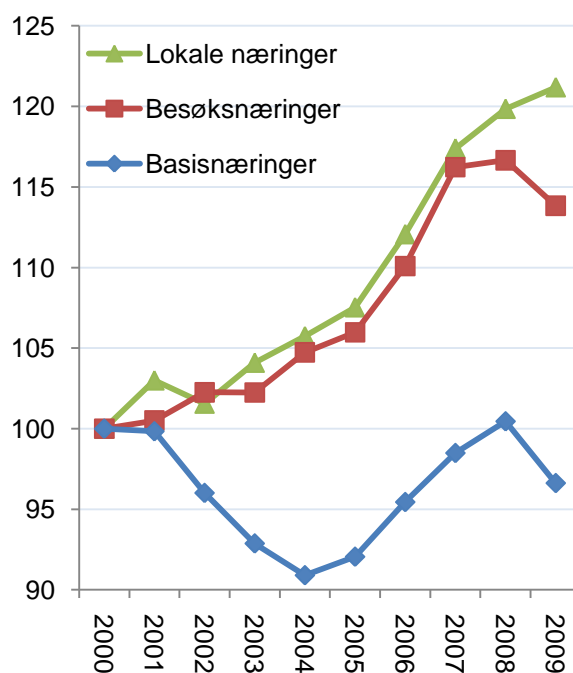
Antall arbeidsplasser i besøksnæringene, som er næringer innenfor reiseliv, aktiviteter og handel, har økt med nesten 14 prosent fra 2000 til 2009. Besøksnæringene blir også påvirket av konjunkturer, og falt med 2,8 prosent fra 2008 til 2009.

Arbeidsplasser knyttet til lokal virksomhet øker mest. Dette er arbeidsplasser i kommunene, i bygg og anlegg og personlige tjenester utenom besøksnæringene. Lokale arbeidsplasser er lite følsomme for konjunkturer. De lokale arbeidsplassene er nært knyttet til befolkningsgrunnlaget. Dermed vil steder som er attraktive som bosted, og som gjennom dette øker befolkningen, får sterkest vekst.

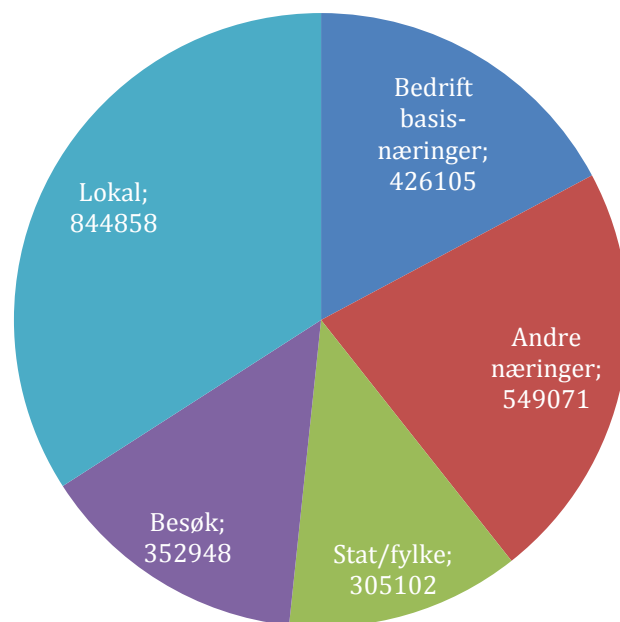
Den lave veksten i basisnæringene og den høye veksten i besøksnæringene og lokale næringer, betyr at attraktivitet for besøk og bosetting gradvis blir viktigere, og at attraktivitet for bedrifter i basisnæringene blir mindre viktig.

Sammensetningen av arbeidsplassene

I tillegg til de tre kategoriene som er vist i figur 54, er det arbeidsplasser i stat og fylke, og i andre næringer. Andre næringer er hovedsakelig tjenester som ikke er direkte konkurranseutsatte. Både arbeidsplasser i stat/fylke og de andre næringene er ofte senterfunksjoner som er konsentrert til de største byene og regionale sentre. Dette er også tjenester som produseres til andre, og kunne vært i samme kategori som basisnæringene. Disse senterfunksjonene er imidlertid sjelden i fokus for lokalt eller regionalt næringsarbeid. Slike senterfunksjoner, særlig i statlig virksomhet, blir lokalisert i politiske prosesser. Her vil eventuelle lokale tiltak som oftest være politisk løb- bying.

Figur 54: Utvikling av antall arbeidsplasser i Norge i basisnæringer, bedriftsnæringer og lokale næringer, indekstert slik at nivået i 2000=100.

Figur 55: Arbeidsplassenes sammensetning i Norge i 2009.

4.1 Besøksnæringer

Med attraktivitet for besøk menes attraktivitet for næringsliv som selger varer og tjenester direkte til personlige kunder. Besøksnæringene omfatter hotell og restaurantnæringen, som kan kalles tradisjonelt reiseliv. I tillegg er næringsvirksomhet knyttet til aktivitet, kultur og underholdning også besøksnæringer. Dette er virksomheter som krever personlig oppmøte for kundene. Den største bransjen i besøksnæringene er imidlertid detaljhandel.

Når vi skal beregne størrelse og utvikling i besøksnæringene for regioner og kommuner, må vi ta hensyn til at besøksnæringene også har mye av sin omsetning knyttet til egen befolkning. Derfor trekker vi fra et beregnet gjennomsnitt som bransjene handel, servering og aktiviteter har i Norge. For overnatting regner vi med at all aktivitet stammer fra besøk. Dermed vil en del regioner ha en ”negativ besøksbalanse”. Dette er regioner hvor befolkningen i stor grad besøker andre regioner for handel, restaurantbesøk og aktiviteter.

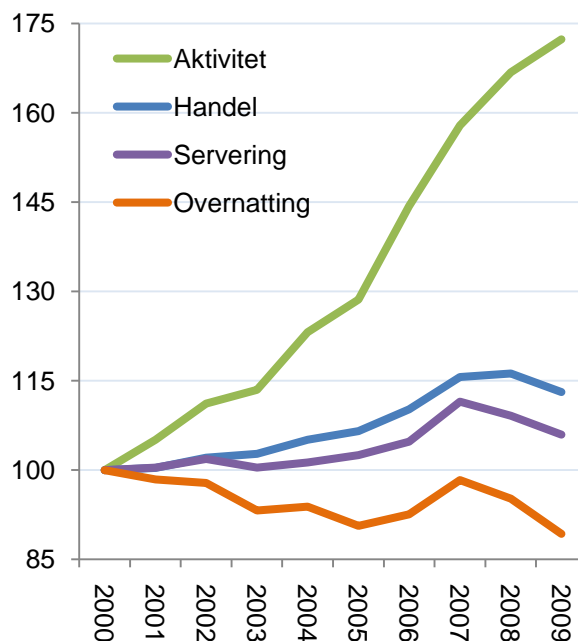
I figur 56 ser vi utviklingen av besøksnæringene nasjonalt. Aktiviteter, som består av kultur og underholdning og arrangementer, har økt raskt. Handel og servering øker litt, mens det er synkende antall arbeidsplasser i overnatting.

Besøksnæringer i regionene

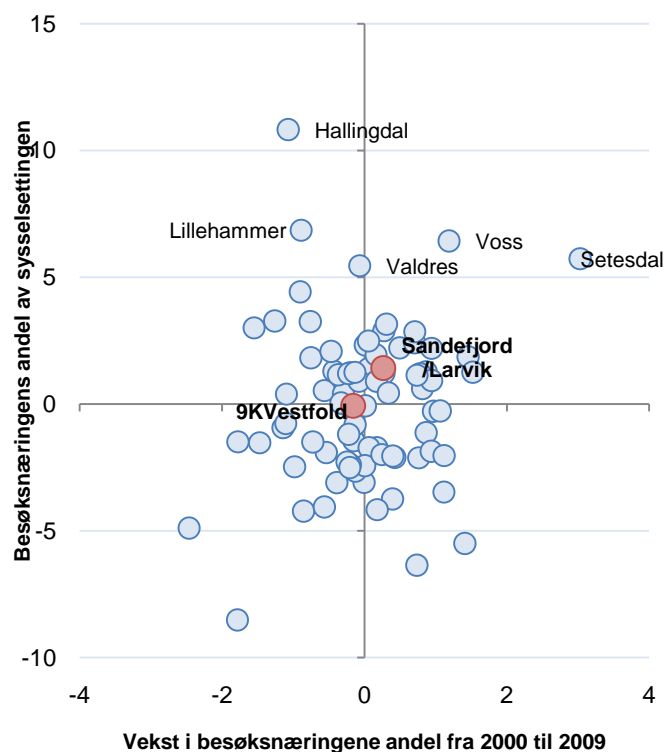
I figur 57 er regionene plassert i forhold til vekst fra 2000 til 2009 på den horisontale akse og relativ størrelse på den vertikale. Hallingdal har det høyeste bidraget fra besøksnæringene av alle regionene i landet i 2009, men har hatt en nedgang de siste ti årene.

Sandefjord/Larvik har litt over middels konsentrasjon av besøksnæringer, og har også hatt litt vekst de ti siste årene.

9K Vestfold har middels konsentrasjon av besøksnæringer.

Figur 56: Utvikling av antall arbeidsplasser i besøksnæringene i Norge, indeksert slik at nivået i 2000=100.

Figur 57: Besøksnæringenes bidrag til sysselsettingen i regionene i 2009, og endringer fra 2000 til 2009.

Regionene i BTV

I figur 58 har vi splittet opp bidraget fra besøksnæringene for regionene i BTV. Her ser vi at det først og fremst er overnatting og handel som skaper forskjeller mellom regioner. Tallene for handel, servering og aktivitet er korrigert for det som antas å være aktiviteter rettet mot egne innbyggere. Dermed vil tallene kunne bli negative for steder med handelslekkasje.

Hallingdal har spesielt mye overnatting og handel, og er den regionen i landet som har relativt mest besøksnæringer.

Sandefjord/Larvik er rangert som nummer 22 av 83 regioner når det gjelder konsentrasjon av besøksnæringer. 9K Vestfold er rangert som nummer 45.

Andelen av sysselsettingen i besøksnæringene i Sandefjord/Larvik ligger 1,4 prosent over gjennomsnittet, mens andelen i 9K Vestfold ligger 0,1 prosent under.

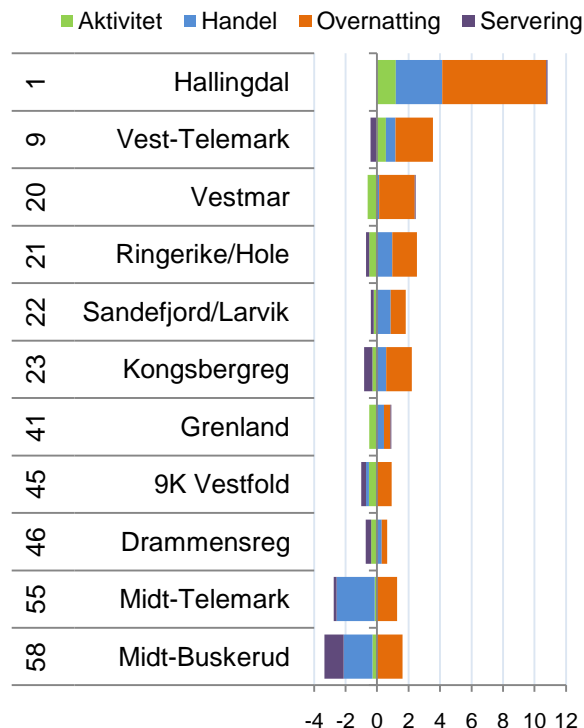
Besøksnæringer i kommunene

Tønsberg er besøkskommune nummer én i Vestfold. Det er først og fremst på grunn av et stort handelsoverskudd. Samtidig er Tønsberg den eneste kommunen i Vestfold med høyere andel sysselsatte i restauranter, puber og kafeer enn gjennomsnittet for Norge.

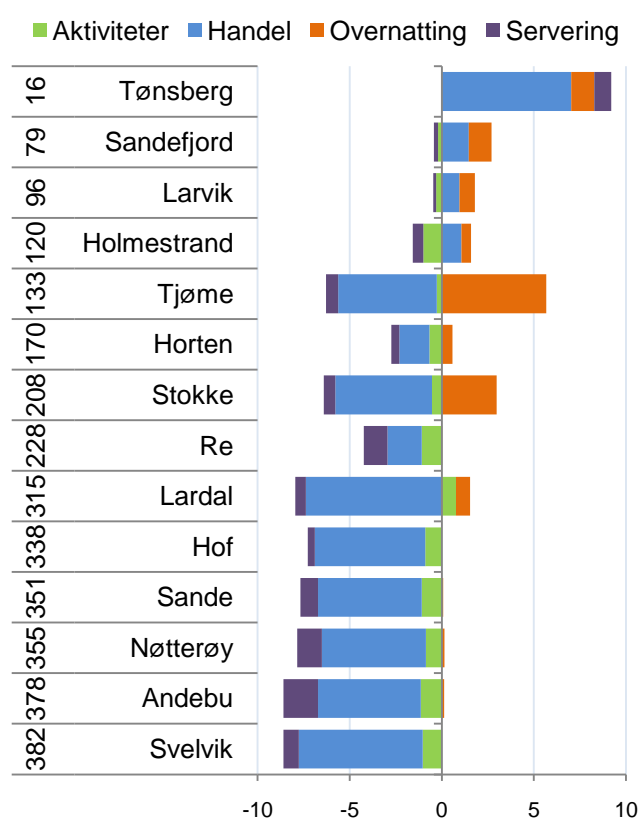
Sandefjord og Larvik er også besøkskommuner, og er rangert som henholdsvis nummer 79 og 96 av de 430 kommunene i landet når det gjelder konsentrasjon av besøksnæringer.

Tjøme og Stokke er klart størst når det gjelder andelen sysselsatte i overnatting, men begge har en stor handelslekkasje som trekker ned.

Mange av kommunene i Vestfold har stor handelslekkasje. Det er tydelig at de fleste handler i Tønsberg, Sandefjord, Larvik og Holmestrand, eller utenfor fylket.

Figur 58: Prosentvis andel av sysselsettingen i besøksnæringer i regionene i BTV i 2009. Til venstre vises rangering blant landets 83 regioner.

Figur 59: Prosentvis andel av sysselsettingen i besøksnæringer i kommunene i Vestfold i 2009. Til venstre vises rangering blant landets 430 kommuner.

4.2 Basisnæringer

Med attraktivitet for bedrifter menes attraktivitet for basisnæringer. Her tenker vi på konkurranseutsatt virksomhet som produserer varer og tjenester som selges ut av regionen, enten som eksport til andre land, eller til kunder nasjonalt.

Vi kan dele opp basisnæringer i tre kategorier; naturbasert virksomhet, industri og teknologiske tjenester. Naturbasert virksomhet inkluderer landbruk, fiske, havbruk og bergverk, mens teknologiske tjenester vil være IT, telekom, engineering og liknende.

De ulike kategoriene har utviklet seg forskjellig, som det framgår av figur 60.

Teknologiske tjenester har hatt sterk vekst, og har vokst med 27,9 prosent på landsbasis fra 2000 til 2009.

Industrien har gått i bølger, men den langsiktige trenden er klart negativ. Industrien har hatt en nedgang på 11,2 prosent fra 2000 til 2009. Det er imidlertid ganske store forskjeller i ulike industribransjer, og noen regioner har hatt vekst i industrien også.

Naturbaserte næringer synker ganske jevnt, og har hatt en nedgang på 13,3 prosent.

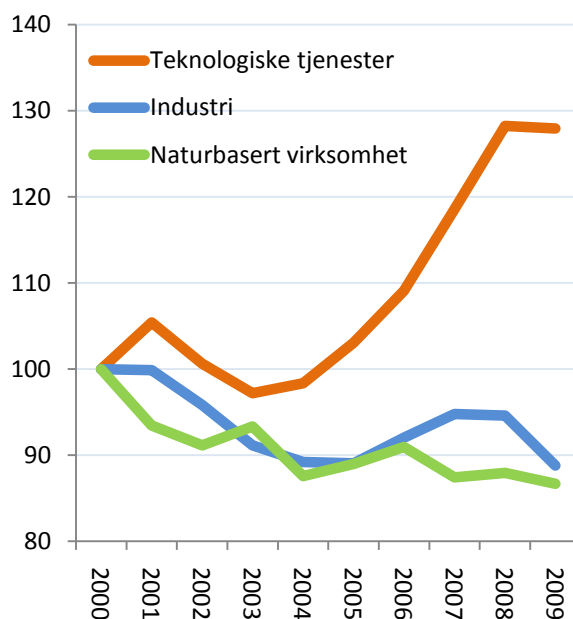
Det er dermed de regionene som har lyktes i å trekke til seg teknologiske tjenester som har lyktes best.

Basisnæringer i regionene

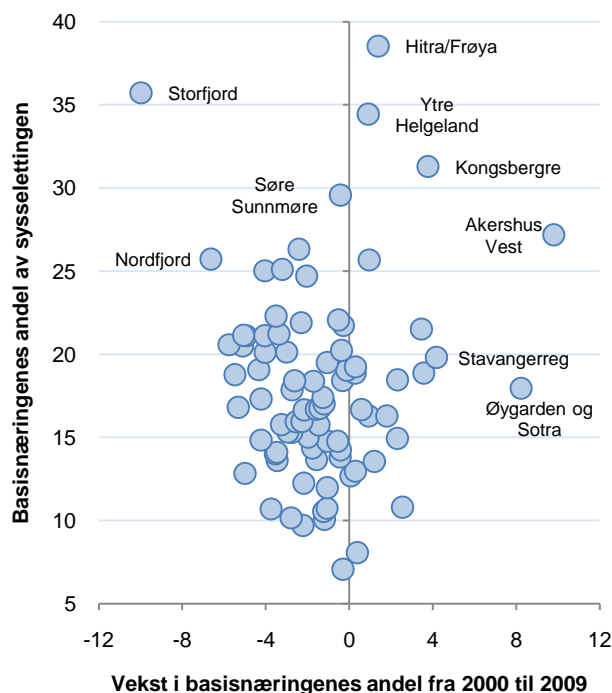
Hitra/Frøya har den høyeste andelen av sysselsettingen i basisnæringer av alle regionene. Antall arbeidsplasser i basisnæringer tilsvarte 38,5 prosent av sysselsettingen i regionen i 2009.

Regioner som Storfjord, Ytre Helgeland, Kongsbergregionen og Søre Sunnmøre kommer på de neste plassene. Av disse har Storfjord hatt en kraftig nedgang siden 2000, mens Kongsbergregionen har hatt sterk vekst.

Akershus Vest er imidlertid den regionen i landet med sterkest vekst i basisnæringer, fulgt av Øygarden og Sotra og Stavangerregionen.

Figur 60: Utvikling i antall arbeidsplasser basisnæringerne i Norge, indeksert slik at nivået i 2000=100.

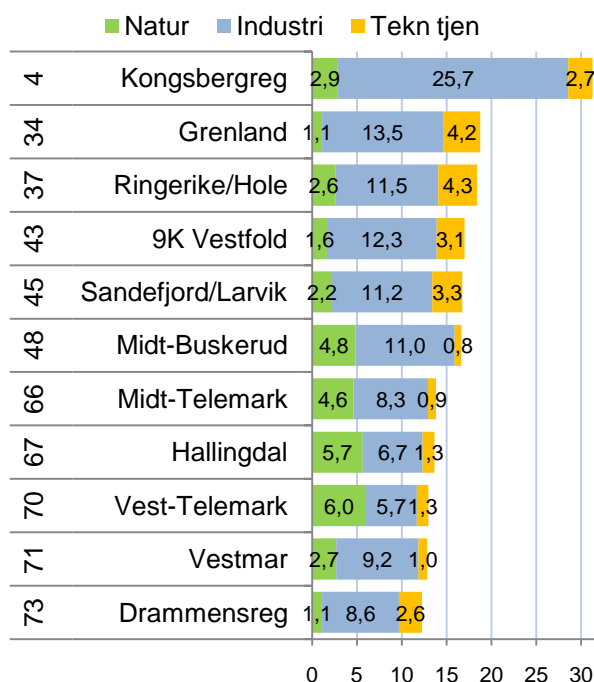

Figur 61: Regionene i Norge etter andel av sysselsettingen i basisnæringerne og vekst i basisnæringerne fra 2000 til 2009.

Regionene i BTV

Vi har sett at Kongsbergregionen er en av regionene med høyest konsentrasjon av basisnæringer. Det er spesielt industrien i Kongsberg som drar opp.

Regionene i Vestfold er begge svært gjennomsnittlige når det gjelder konsentrasjon av basisnæringer. De er rangert som henholdsvis nummer 43 og 45 av 83 regioner.

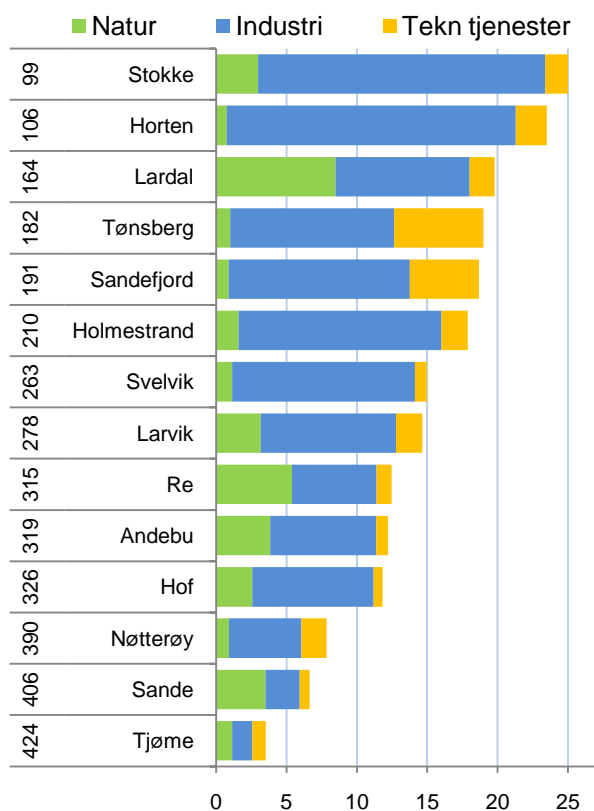
Figur 62: Prosentvis andel av sysselsettingen i basisnæringer i regionene i BTV i 2009. Til venstre vises rangering blant landets 83 regioner.

Basisnæringer i kommunene

Stokke er den eneste kommunen i Vestfold som er rangert blant de 100 kommunene med høyeste konsentrasjon av basisnæringer i landet. Det er på grunn av en høy industriandel. Horten har også ganske mye industri, og er rangert som nummer 106 med hensyn til konsentrasjon av basisnæringer.

Tønsberg har mye teknologiske tjenester, og er rangert som nummer 14 av de 430 kommunene i landet når det gjelder konsentrasjon av teknologiske tjenester. Sandefjord har også mye teknologiske tjenester og er rangert som nummer 26.

Tjøme har minst av basisnæringer i Vestfold, og er blant de ti kommunene i landet med lavest konsentrasjon av basisnæringer.

Figur 63: Prosentvis andel av sysselsettingen i basisnæringer i kommunene i Vestfold i 2009. Til venstre vises rangering blant landets 430 kommuner.

4.3 Bosted

Steder kan ha mange flere innbyggere enn det er næringsgrunnlag for, dersom de er attraktive som bosted. Slike steder vil ha mange bosatte som pendler ut til andre steder. For å måle steders bostedsattraktivitet kan vi derfor bruke netto utpendling som en målestokk.

Både antall personer som pendler til en annen kommune, og andelen av de sysselsatte som pendler øker stadig. I enkelte år med nedgang i sysselsettingen har pendlingsandelen sunket litt, som i 2003 og 2009, men trenden er klart økende. I 2009 pendlet over 800 000 personer i Norge til en annen kommune, tilsvarende over 35 prosent av alle sysselsatte.

Når pendlingen øker, vil betydningen av bostedsattraktivitet bli større. Sammenhengen mellom utviklingen i antall arbeidsplasser og antall innbyggere blir tilsvarende svekket.

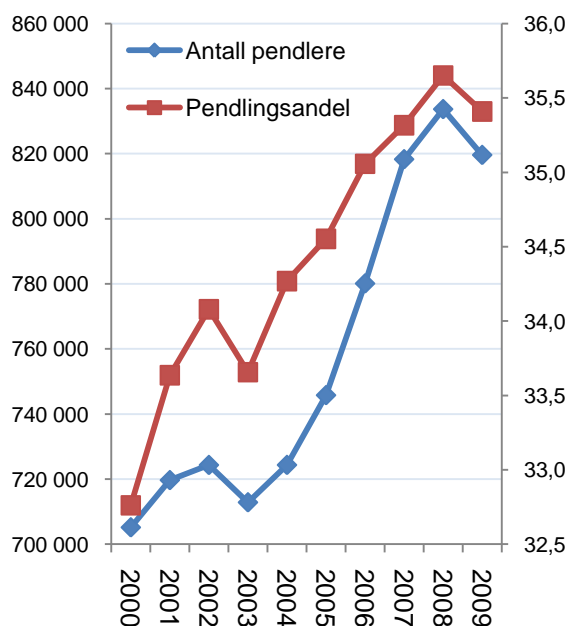
Nettopendlingen til regioner og kommuner er vist tidligere i denne rapporten, i kapittel 1.

Endring i bostedsattraktivitet

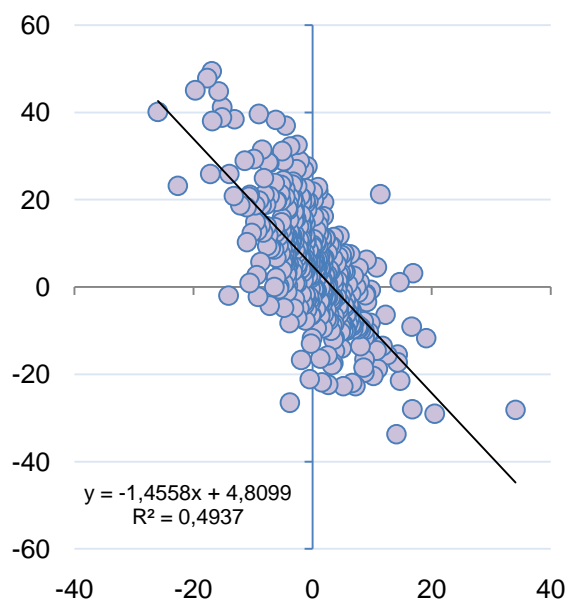
For å måle endringen i bostedsattraktiviteten vil det være nærliggende å se på endringer i netto utpendling. Kommuner som har økt netto utpendling sterk, vil da være kommuner som har fått økt attraktivitet.

Et slikt mål vil imidlertid ha en stor svakhet. Som vi viser i figur 65, er det en sterk sammenheng mellom endring i netto utpendling og nedgang i antall arbeidsplasser. Kommuner med økt utpendling er dermed først og fremst kommuner som har mistet mange arbeidsplasser.

Dermed vil ikke endring i pendling reflektere bostedsattraktivitet. For å måle endring i bostedsattraktivitet må vi derfor gå tilbake til Attraktivitetsbarometeret, som ble presentert i kapittel 3, som indikator.

Figur 64: Antall personer i Norge som pendler til en annen kommune (venstre akse) og andelen av de sysselsatte i Norge som pendler til en annen kommune (høyre akse).

Figur 65: Kommunene i Norge etter endring i netto utpendling som andel av sysselsettingen på horisontal akse, og endring i antall arbeidsplasser på vertikal akse. Perioden 2000-2009.

4.4 Profiler

Vi har nå sett på hvordan den relative størrelsen til besøksnæringer, basisnæringer og pendling varierer mellom kommuner og regioner. Dette kan vi sette sammen, for å se på hvordan de ulike stedene skiller seg fra hverandre og hvor de har sine styrker. Vi kaller dette stedenes profil.

Profilen viser hvordan bosettingen i regionen eller kommunen i dag er basert på besøksnæringer, basisnæringer eller pendling. Profilen viser hvordan sysselsettingen er fordelt. I profilen vil derfor ingen regioner eller kommuner få en høy rangering på alle de tre dimensjonene. Selv om profilen viser hvordan status er i dag, er dette basert på en utviklingshistorie og et grunnlag som er lagt for lagt for tiår, eller endog hundreår siden. Gjennom tiden har befolkningen skapt og opprettholdt et leved grunnlag basert på stedets utfordringer, ressurser og fortrinn. Dette har ført fram til hvor stedet befinner seg i dag.

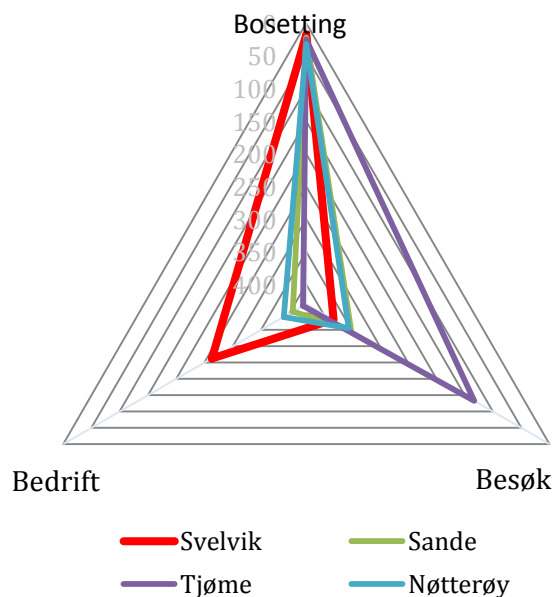
Bostedskommuner

14 av kommunene i Vestfold er utpregede bostedskommuner, gjennom at de er rangert blant de 100 kommunene med høyest netto utpendling.

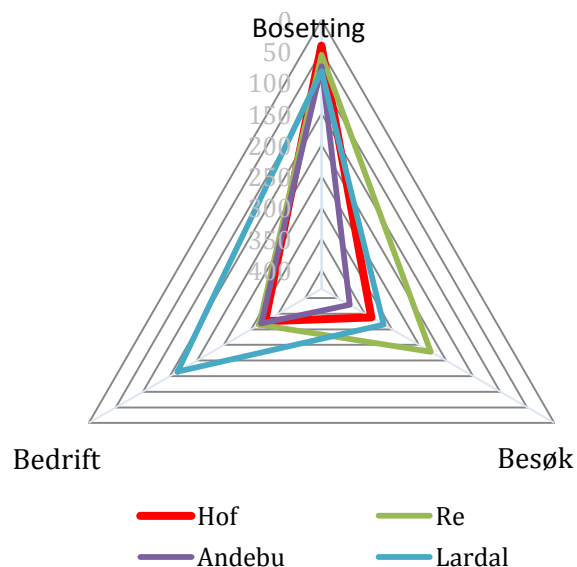
Det som danner grunnlaget for verdiene på denneaksen er kommunens rangering når det gjelder netto utpendling.

Bosettingskommuner er kommuner med stor netto utpendling. Mye av bosettingen i slike kommuner er basert på å være et bosted for folk som pendler til andre kommuner.

Svelvik er rangert som nummer 17 av bostedskommunene i landet, mens Sande og Tjøme er nummer 22 og 25. Tjøme har også en del besøksnæringer.

Figur 66: Profil for de mest utpregede bostedskommunene i Vestfold i 2009. Tallene viser rangering blant landets 430 kommuner for de tre attraktivitetsdimensjonene.

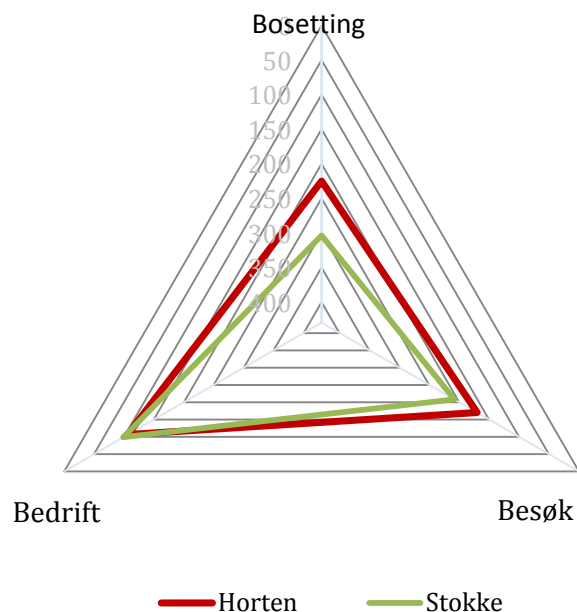

Figur 67: Profil for de nest mest utpregede bostedskommunene i Vestfold i 2009. Tallene viser rangering blant landets 430 kommuner for de tre attraktivitetsdimensjonene.

Bedriftskommuner

Vestfold har to kommuner som til en viss grad er bedriftskommuner. Stokke er rangert som nummer 99 av bedriftskommunene i landet, mens Horten er nummer 106.

Det er dermed ikke snakk om veldig spesialiserte bedriftskommuner, men forholdsvis balanserte kommuner. Stokke har, som vi så tidligere, hatt en formidabel vekst i basisnæringene, og vil rykke opp på rangeringen hvis denne veksten fortsetter.

Figur 68: Profil for Horten og Stokke i 2009. Tallene viser rangering blant landets 430 kommuner for de tre attraktivitetsdimensjonene.

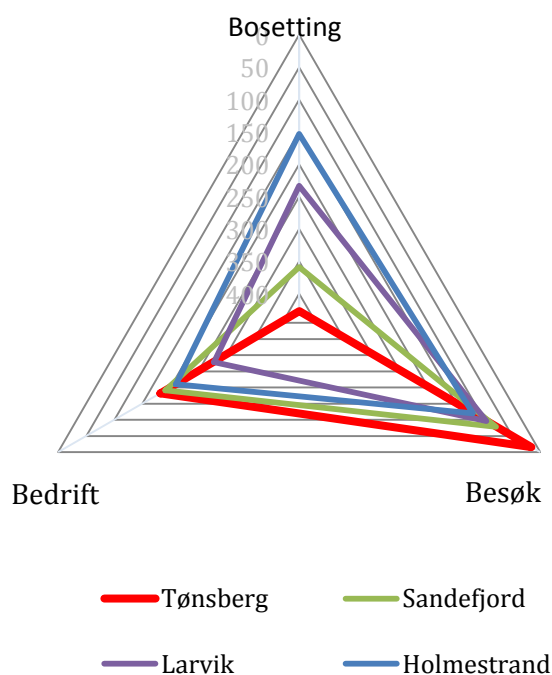
Besøkskommuner

Vestfold har fire kommuner som er utpregede besøkskommuner. Det er Tønsberg, Sandefjord, Larvik og Holmestrand.

Tønsberg er rangert som nummer 16 av besøkskommunene i landet, og har høyest konsentrasjon av besøksnæringer av disse kommunene.

Det er byene som er besøksmagneter i Vestfold, mye på grunn av at de er handelssentra.

Holmestrand har minst besøksnæringer av disse fire kommunene, og er rangert som nummer 120 i landet.

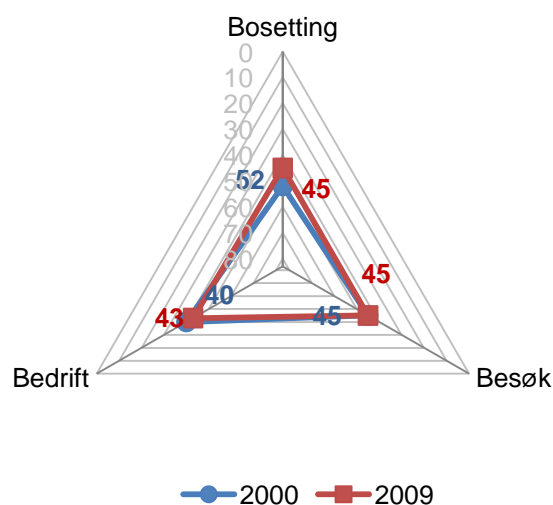
Figur 69: Profil for de mest utpregede besøkskommunene i Vestfold i 2009. Tallene viser rangering blant landets 430 kommuner for de tre attraktivitetsdimensjonene.

9K Vestfold

9K Vestfold har en veldig balansert profil, med rangering nær middels for alle de tre attraktivitetsdimensjonene.

Samtidig har det vært forholdsvis små endringer de siste ti årene.

9K Vestfold har tapt litt langs bedriftsaksen, noe som indikerer at utviklingen i basisnæringene har vært dårligere enn ellers i landet. Samtidig har regionen vunnet på bostedsaksen, og dermed økt bosettingen gjennom å få flere innbyggere som pendler.

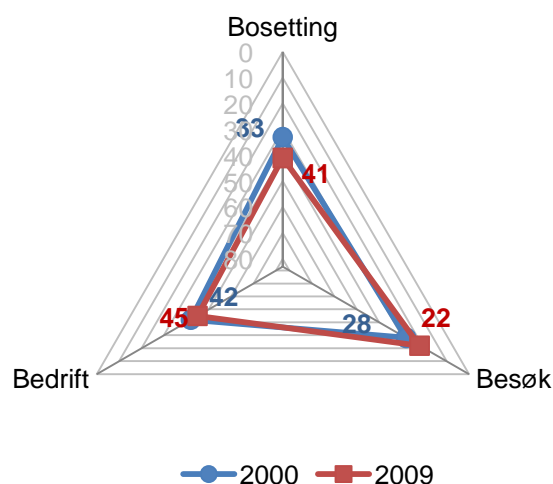
Figur 70: Profilen til 9K Vestfold i 2000 og 2009. Tallene viser rangering blant landets 83 regioner for de tre attraktivitetsdimensjonene.

Sandefjord/Larvik

Sandefjord/Larvik er gradvis i ferd med å bli en besøksregion. I 2000 var regionen rangert som nummer 28 på besøksaksen, men rykket opp til nummer 22 i 2009. Kanskje veksten i flyplassen i Sandefjord har bidratt til det?

Samtidig har Sandefjord/Larvik tapt litt langs bostedsaksen. Regionen har dermed ikke vunnet mange innflyttere som pendler, som vi så at 9K Vestfold hadde.

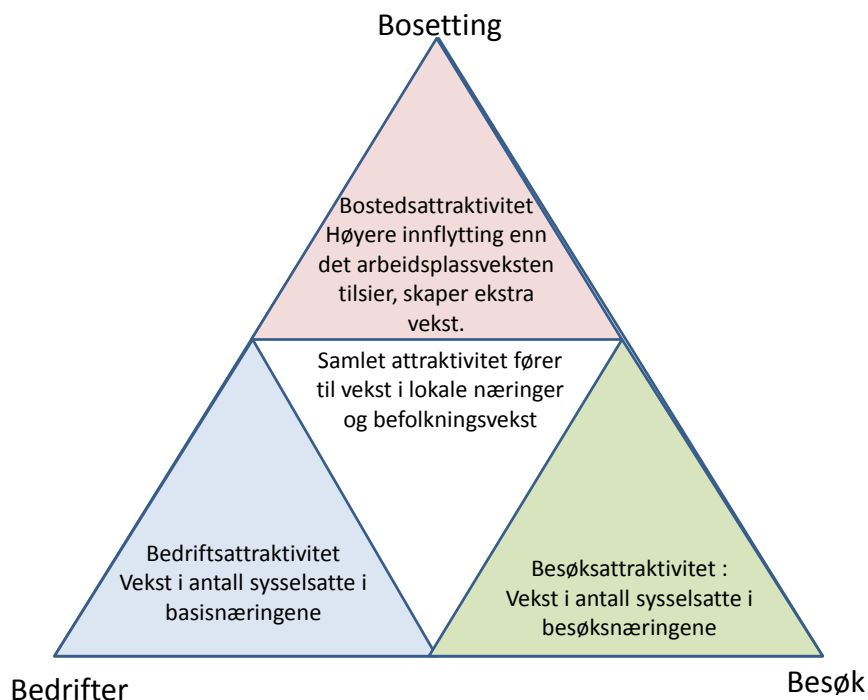
Sandefjord/Larvik har omtrent middels andel sysselsatte i basisnæringene, og har gått litt tilbake langs denne aksen fra 2000 til 2009.

Figur 71: Profilen til Sandefjord/Larvik i 2000 og 2009. Tallene viser rangering blant landets 83 regioner for de tre attraktivitetsdimensjonene.

4.5 Attraktivitet og utvikling

Profilen viser status for hvor stedene befinner seg i dag. Enda mer interessant er det å se på hvordan de ulike attraktivitetsdimensjonene har bidratt til utviklingen de siste årene, og i hvilken retning stedene beveger seg. Det er endringen de siste årene som viser om stedet har vært attraktive for en eller flere av de tre dimensjonene besøk, bedrift og bosted. Steder som har vært attraktive både for bosted, besøk og bedrifter vil være de som har oppnådd høyest vekst.

Figur 72: Indikatorene for de tre attraktivitetsdimensjonene.

Vi skal først se på utviklingen langs de tre aksene. I denne rapporten fokuserer vi på utviklingen de siste ti årene, fra 2000 til 2009.

Vi måler veksten i bedrifts- og besøksattraktivitet gjennom å se på endringer i sysselsettingen i basisnæringer og besøksnæringer som andel av folketallet. Endringene måles i prosentpoeng av samlet sysselsetting i begynnelsen av perioden. Dermed får vi fram hvor mye disse endringene har betydd for den samlede sysselsettingen. Ved å måle på denne måten luker vi bort vekst i besøksnæringene som skyldes befolkningsøkningen. For å måle endring i bostedsattraktivitet bruker vi attraktivitetsbarometeret. Siden resultater fra Attraktivitetsbarometeret er presentert i kapittel 3,

blir ikke attraktivitetsbarometeret omtalt nærmere i dette kapitlet.

De tre attraktivitetsdimensjonene vil representere tre ulike retninger for regionale utviklingsstrategier. Det vil være helt forskjellige virkemidler for de tre attraktivitetsdimensjonene.

Når man har kunnskap om profilen til stedene og siste års utvikling, vil dette være et verdifullt grunnlag for strategiske valg. Valget vil så være om man skal der den har sin styrke, eller om man skal satse på å utligne sine svakheter.

Utvikling besøksattraktivitet

For å måle den siste tidens utvikling i besøksattraktivitet tar vi utgangspunkt i utviklingen i besøksnæringene i perioden 2000-2009.

Utvikling i regionene

I figur 73 ser vi hvordan regionene i BTV plasserer seg med hensyn til vekst i besøksnæringene. Endringen i antall arbeidsplasser i besøksnæringene blir målt i prosentpoeng av sysselsettingen i regionen i 2000.

I BTV er det Vestmar som har hatt den sterkeste økningen i besøksnæringene. Dette skyldes blant annet at det har blitt etablert et nytt, stort spahotell i Kragerø. Dermed har Vestmar den tredje høyeste besøksattraktiviteten blant de 83 regionene i landet det siste tiåret.

Sandefjord/Larvik har en positiv utvikling i handel og servering, og kommer samlet ut som nummer 30 av de 83 regionene.

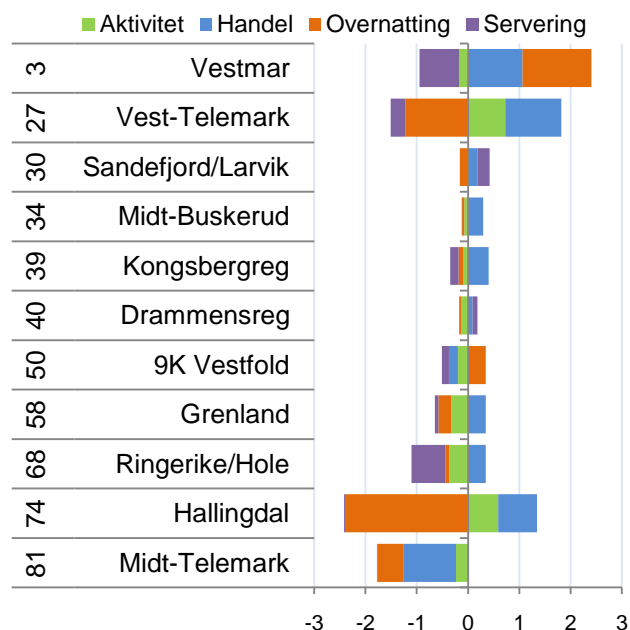
I 9K Vestfold er utviklingen i besøksnæringene svakt negativ, og regionen er nummer 50 med hensyn til vekst i besøksnæringene.

Utvikling i kommunene

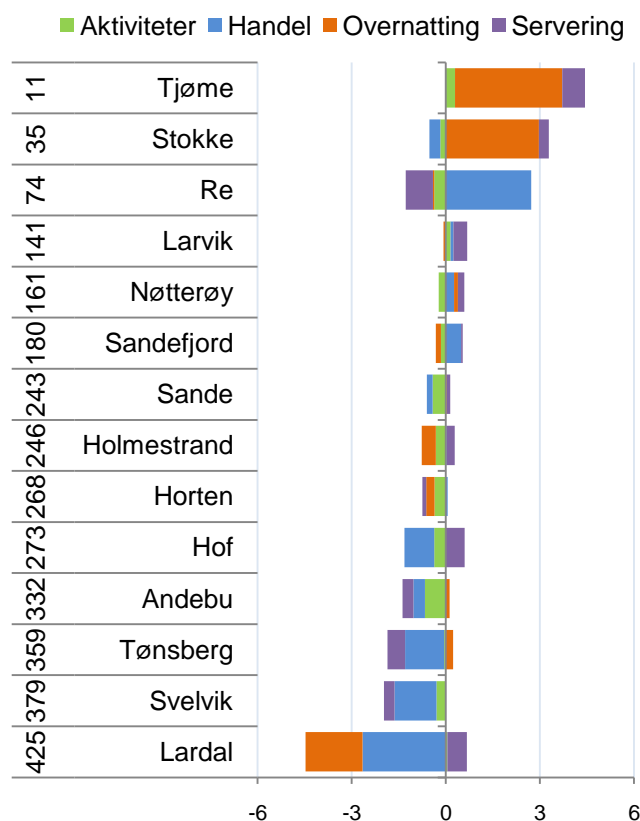
Tjøme, Stokke og Re er vinnerne når det gjelder besøksattraktivitet de siste ti årene. Tjøme og Stokke vinner på overnatting og servering, mens Re vinner på handel.

Tønsberg har det klart høyeste nivået for besøksnæringer, men utviklingen har vært negativ. Det store handelsoverskuddet til Tønsberg er på retur.

Svelvik og Lardal har hatt den sterkeste nedgangen i besøksnæringene av kommunene i Vestfold.

Figur 73: Utvikling i bidrag til sysselsettingen fra besøksnæringene fra 2000 til 2009 for regionene i BTV. Rangering blant landets 83 regioner er vist til venstre.

Figur 74: Utvikling i bidrag til sysselsettingen fra besøksnæringene fra 2000 til 2009 i kommunene i Vestfold. Rangering blant landets 430 kommuner er vist til venstre.

Utvikling bedriftsattraktivitet

For å måle utvikling i bedriftsattraktivitet tar vi utgangspunkt i utvikling i basisnæringene i perioden 2000-2009. Siden basisnæringene per definisjon er næringer som produserer varer og tjenester som kan selges ut av regionen, er det ikke noe fratrekk for salg til egne innbyggere, slik som vi gjorde for besøksnæringene.

Utvikling i regionene

Kongsbergregionen er ikke bare nummer fire når det gjelder konsentrasjon basisnæringer, regionen er også nummer fire når det gjelder vekst. Mens de fleste regioner har hatt synkende antall arbeidsplasser i industrien, har Kongsbergindustrien hatt en vekst tilsvarende 3,6 prosent av antall sysselsatte i regionen siden 2000.

Både 9K Vestfold og Sandefjord/Larvik har hatt litt nedgang i sysselsettingen i basisnæringene de siste ti årene. Nedgangen har imidlertid vært mindre enn gjennomsnittet, og begge regionene er derfor rangert som bedre enn middels.

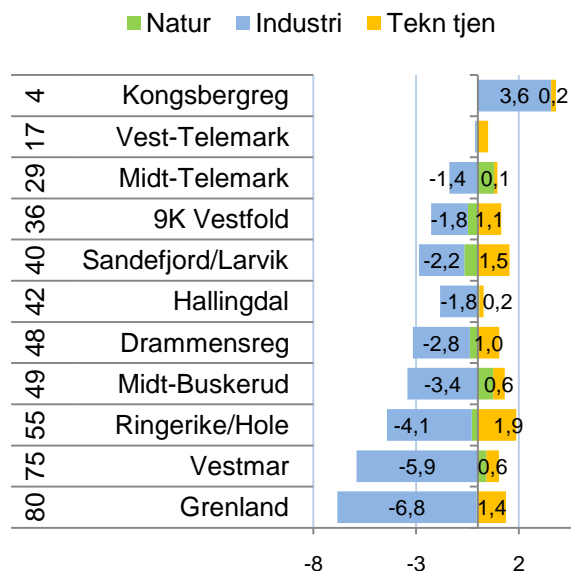
Utvikling i kommunene

Stokke har hatt en svært sterk vekst i antall arbeidsplasser i industrien, og er nummer 13 av 430 kommuner i landet når det gjelder vekst i basisnæringene.

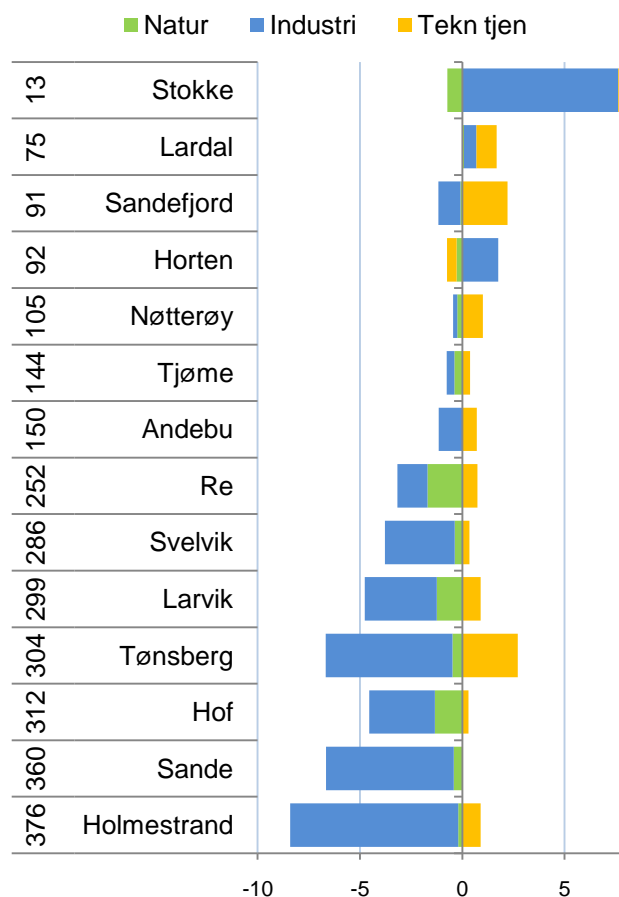
Lardal, Sandefjord og Horten er også kommet som er blant de 100 kommunene med best utvikling i basisnæringene. For Lardal og Sandefjord skyldes det vekst i teknologiske tjenester, mens Horten er en av få kommuner med vekst i industrien.

Tønsberg har sterkest vekst i teknologiske tjenester, men stor nedgang i industrien.

Sande og Holmestrand har tapt mest av kommunene i Vestfold. I Holmestrand har nedgangen i industrien tilsvart omtrent åtte prosent av samlet sysselsetting i kommunen.

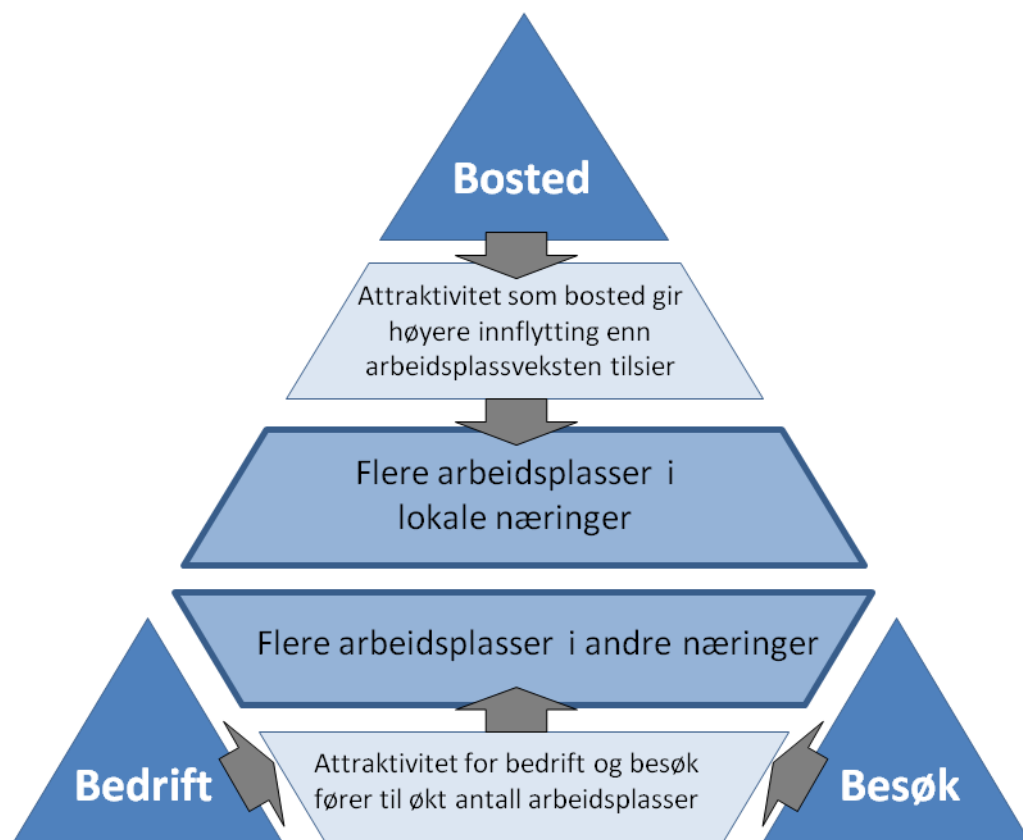
Figur 75: Utvikling i bidrag til sysselsettingen fra basisnæringene fra 2000 til 2009 for regionene i BTV. Rangering blant landets 83 regioner er vist til venstre.

Figur 76: Utvikling i bidrag til sysselsettingen fra basisnæringene fra 2000 til 2009 for kommunene i Vestfold. Rangering blant landets 430 kommuner er vist til venstre.

4.6 Samlet attraktivitet

Det siste vi skal gjøre er å sette de tre attraktivitetsdimensjonene sammen for å se på den samlede attraktiviteten til et sted. Ideen bak Attraktivitetspyramiden er at de tre attraktivitetsdimensjonene til sammen skal forklare et steds utvikling. Det er summen av steders attraktivitet for bedrifter, besøk og bosetting som vil kunne forklare vekst eller nedgang. Attraktivitetspyramiden er en helhetlig modell som kan forklare hvorfor noen steder vokser, mens andre steder har nedgang.

Figur 77: Samlet attraktivitet.

Bedrifts- og besøksdimensjonen påvirker arbeidsplassutviklingen. Steder med høy attraktivitet for bedrifter og besøkende vil få vekst i antall arbeidsplasser i disse næringene. Denne veksten gir positive stimulanser til andre næringer og bransjer, som ulike tjenester, transport og liknende

Steder med høy bostedsattraktivitet får høyere innflytting enn arbeidsplassveksten skulle tilsa. Dette øker befolkningsgrunnlaget og fører til vekst i lokale arbeidsplasser, som kommunale

tjenester, bygg og anlegg, handel for egen befolkning og så videre. Høy bostedsattraktivitet gir seg også utslag i en yngre befolkning som vil gi bedre fødselsbalanse de neste årene.

De tre attraktivitetsdimensjonene bidrar på hver sin måte til veksten på et sted. Steder som har høy attraktivitet for alle de tre dimensjonene vil oppnå vekst.

I resten av dette kapitlet vil vi sette de tre attraktivitetsdimensjonene sammen, for å få et mål på samlet attraktivitet.

4.7 Samlet attraktivitet for fylkene

Fylkenes samlede attraktivitet, og hvordan de tre dimensjonene har bidratt til denne er vist i figur 78.

Akershus er det fylket som har høyest samlet attraktivitet av alle fylkene, mens Finnmark har lavest samlet attraktivitet. Akershus er ikke best på noen av enkeltindikatorerne, men skårer positivt på alle tre.

Det er bare fem fylker som har fått vekstimpulser fra basisnæringene. Foruten Akershus er dette Sør-Trøndelag, Hordaland, Vest-Agder og Rogaland. Sogn og Fjordane, Telemark og Østfold har den mest negative utviklingen i basisnæringene, men Østfold kommer likevel samlet ut på andreplass på grunn av høyest bostedsattraktivitet.

Østlandsfylkene vinner mye på høy bostedsattraktivitet, mens Nord-Norge og Sogn og Fjordane taper mye.

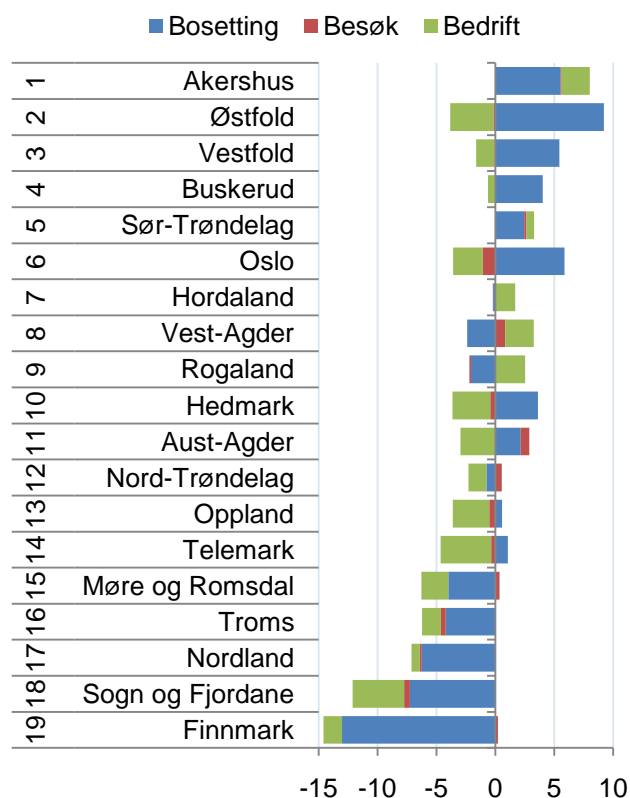
Besøksattraktivitet betyr tilsynelatende mindre for fylkenes utvikling. Her er Agderfylkene vinnere, mens Oslo taper.

Samlet attraktivitet og befolkningsvekst

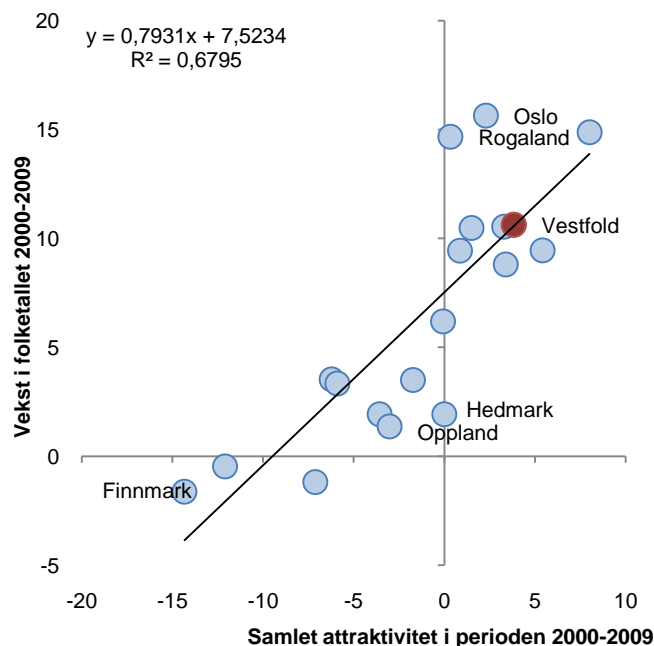
Sammenhengen mellom samlet attraktivitet og fylkenes befolkningsutvikling de siste ti årene er vist i figur 79. Utviklingen i samlet attraktivitet forklarer nesten 68 prosent av variasjonen mellom fylkenes befolkningsvekst.

Oslo og Rogaland har en høyere vekst enn forventet. De har hatt høy vekst i bransjer som verken er basis- eller besøksnæring. De største byene har generelt en tendens til å få høyere vekst enn attraktiviteten tilsier, det å være stor ser ut til å generere vekst i seg selv.

Vestfold har nøyaktig samme folketallsvekst som samlet attraktivitet tilsier.

Figur 78: Samlet attraktivitet for fylkene i perioden 2000-2009. Til venstre viser fylkenes rangering for samlet attraktivitet.

Figur 79: Sammenhengen mellom samlet attraktivitet som vist i figur 78 og befolkningsvekst for perioden 2000-2009.

4.8 Samlet attraktivitet for regionene

Når vi ser på endringer, vil en region kunne skåre høyt på alle de tre dimensjonene. Slike regioner vil få svært sterk vekst. Det er imidlertid bare noen få regioner i landet som har fått positivt bidrag fra alle de tre attraktivitetsdimensjonene samtidig de siste ti årene. Det er Øvre Romerike, Bjørnefjorden og Trondheimsregionen, som også er helt i toppen når det gjelder befolkningsvekst.

Vi kan se på vekstimpulsene fra de tre attraktivitetsdimensjonene samlet for regionene i BTV i figur 80.

Da er det 9K Vestfold og Kongsbergregionen som kommer best ut av regionene i BTV. Disse regionene er nummer 11 og nummer 15 i landet for samlet attraktivitet de siste ti årene.

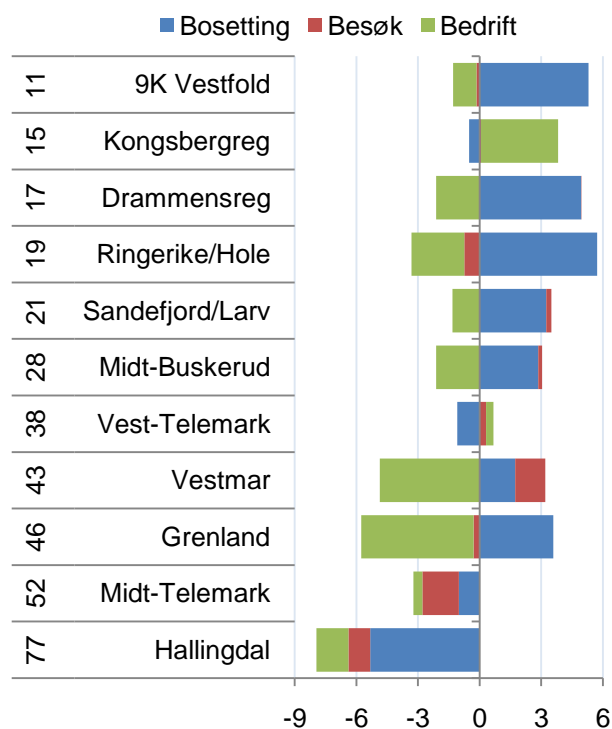
Sandefjord/Larvik er rangert som nummer 21.

Regionene i Vestfold har først og fremst vært attraktive som bosted.

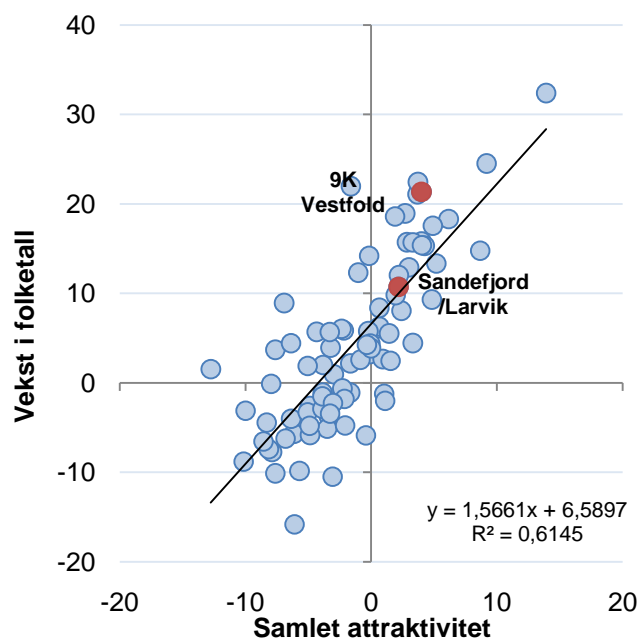
De samlede vekstimpulsene fra de tre attraktivitetsdimensjonene forklarer nesten 62 prosent av variasjonen i befolkningsveksten i regionene. Store, folkerike regioner har en tendens til å få høyere vekst enn forventet, som forklarer noen av de 38 prosentene som modellen ikke forklarer.

9K Vestfold har hatt høyere befolkningsvekst enn samlet attraktivitet tilsier.

Sandefjord/Larvik har folketallvekst nøyaktig i tråd med forventet vekst ut fra samlet attraktivitet.

Figur 80: Samlet attraktivitet for regionene i BTV i perioden 2000-2009. Rangering for samlet attraktivitet blant de 83 regionene til venstre.

Figur 81: Sammenhengen mellom samlet attraktivitet og vekst i folketallet i regionene for perioden 2000-2009.

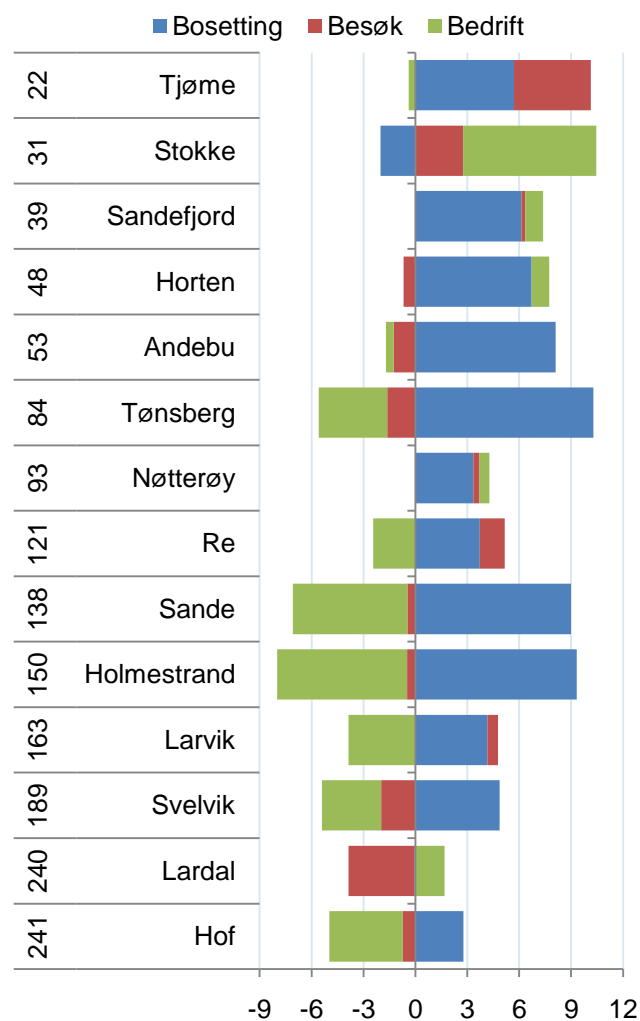
4.9 Samlet attraktivitet i kommunene

Tjøme har høyest samlet attraktivitet av kommunene i Vestfold. Tjøme har hatt høy bosteds- og besøksattraktivitet de siste ti årene, og er rangert som nummer 22 av 430 kommuner i landet når det gjelder samlet attraktivitet.

Stokke har nest høyest samlet attraktivitet i Vestfold. Stokke er spesiell fordi attraktiviteten først og fremst er knyttet til bedrifts- og besøksdimensjonen. Stokke er den eneste kommunen i Vestfold med under middels bostedsattraktivitet de siste ti årene.

Sandefjord og Horten er også inne blant de 50 mest attraktive kommunene i landet.

Lardal og Hof er de eneste kommunene i Vestfold som har vært under middels attraktive. De er rangert som henholdsvis nummer 240 og 241 av 430 kommuner i landet. Det er bare litt under middels.

Figur 82: Samlet attraktivitet i kommunene i Vestfold i perioden 2000-2009. Nasjonal rangering helt til venstre.

ⁱ Alle tallene som er brukt i kapitlet om befolkning og arbeidsplasser er hentet fra SSB, enten fra statistikkbanken på internett, eller fra spesialkjøringer som Telemarksforskning har fått utført av SSB.

ⁱⁱ Alle tall for nyetableringer, vekst og lønnsomhet baserer seg på data som Telemarksforskning har fått levert fra Brønnøysundregistrene.

ⁱⁱⁱ I figuren har vi beregnet hvor stor etableringsfrekvens fylkene ville hatt, dersom de hadde hatt gjennomsnittlig etableringsfrekvens i alle bransjer, og lagt dette ut på den horisontale akse. På den vertikale akse er det den faktiske etableringsfrekvensen. Den oppmerksomme leser vil kanskje se at regresjonslinjen ikke er lagt med beste tilpasning, men at den er tvunget gjennom origo. Det kommer av at en rett fram regresjon ville ha gitt en betaverdi på over 1,4. Dette kommer igjen av at de fylkene som har en positiv bransjestruktur også har sterk befolkningsvekst. En urban bransjestruktur gir høy etableringsfrekvens, og det er i de urbane områder at befolkningsveksten er sterkest, og befolkningsveksten stimulerer også til nyetablering. Den sterke sammenhengen mellom bransjestruktur og befolkningsvekst kan få en til å undres. Denne sammenhengen finner vi også i tidligere år.

^{iv} Etableringsindeksen er dessverre bare delvis reproduisert tilbake til 2000. Vi har regionenes rangeringsnumre for etableringsfrekvens og vekst i antall foretak, men bare bransjejustert etableringsfrekvens fra 2007.